

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

זה א מיי פ"ב מהל'
חגיגה הלכה י'
ז ב מיי שם הלכה ח'
ז ג ד מיי שם פ"ב הלכה ח'
ח ט'
זח ה מיי שם הלכה י'
זח ו ז מיי שם הלכה ח'
זח ח מיי שם פ"ב הלכה ח'
זח ט עשן קטו:
זח י מיי שם הלכה י'
זח יי מיי שם הלכה ח':

רבינו הגאון

נמי הכי כשנראה דרש
לקיש. ואין נראה צאצאין
פי' כל מי שאינו יכול
לעלות בבבל ישראל כולו.
כגון המקמץ והמצרף
נחשת והבורסקי מפני
שרויה רע ופואסין אותו
פטורין מן הראייה שנאמר
כל זכורך מי שיכול
לעלות עם כל זכורך:
מתני' עולות במועד
באות מן החולין כו'
וישלים מן המועד.
מעשר שני שאע"פ
שהוכנו מעות מעשר שני
לשמת הרגל. שלמים
לשמת הרגל הן באין
ומתו.
למתנותיו הכי חסורי
מחסרה והכי קתני
עולות ונדריים ונדבות
במועד מן באות אבל לא
כיו"ט ועולות ראייה באה
אפי' כיו"ט וכשהיא
באה אינה באה אלא מן
החולין ושלמי שמחה
באין אף מן המועד
ממעות מעשר שני
וחגיגת יו"ט הראשון
של פסח בש"א מן
החולין ובה"א מן
המועד. תניא נמי הכי
עולות נדרים ונדבות
במועד באות כיו"ט אינן
באות כו'. אסקינא קסבר
בייש חגיגת יו"ט
הראשון היא מן התורה.

הנהגות הגר"א

[א ב] גמרא אפילו
כיו"ט ובשנה באין
אינן באין אלא כו'.
כ"ל:

הנהגות וצינונים

[ח] בכתבי שפ"ב, והיא
הנוסחה השרת, ע"י
פסחים פט ע"א, גטין
כה ע"א (דק"ס):
[ט] בכתבי גוספ א"א:
[ג] תיבת "חטאות"
ליחא בכתבי [ד] ציל
שמחה (גנוי יוסף):
[ח] בכתבי גוספ מצוה:
[ז] בכתבי גוספ א"א:
[ז] נדביל ל'הו: [ח] נראה
ה"ט בתיבת כ"א וציל
הרב רבי אלחנן (ההוא)
סיל כתיב (ראשון), והר"י
מחור, וכתובות
לקמן ח ע"א תורה:
משום דה"א ור"י פליגי
בהכי (שפ"א): [ט] נדביל
דלא אמר בסמוך
דשפ"ב
קריבין ביו"ט א"א
היבא שהקדשונים
שם שמחה אב"א
הקדשונים משום גוני
א"א קרב רק משום
הקדש (מנחות שיה
עיי"ש):

מביאין שלמים ואין סומכין עליהם. דקמיה ליה כשמאי רבס
דאמר לקמן (דף טו.) שלא לסמוך ביום טוב והלל
אומר לסמוך אבל מעולות לא מלינו פלוגתא דפליגי בה הלל ושמאי
ואמרין צפרק קמא דשבת (דף טו.) וס) ללא נחלקו רק בשלשה
דברים ומההיא דקמיה פריך ומשני
לה שפיר אלא התלמידים קבלו מרצם
אף עולות (ב) ולא נחלקו בהא וזההיא
דפרק שני דצילה (דף כ:.) מעשה צאחד
מתלמידי הלל שהצא עולתו בעורה
כו' ואמר לו אחד מתלמידי שמאי
מה זו סמיכה הוא הדין למי אמר
מה זו עולה שהם אומרים שלא
לכבד אלא לא הצין שהיה עולה
אבל (ג) הסמיכה שראה לפניו הקפיד
והא דלא הקפיד כמו כן בהלל עצמו
בעוצה דמייתי לעיל מינה דשמאל לא
רחו הסמיכה ועוד שמאל לא היו מוחין
אלא לתלמידיו שהיו חולקין אבל הלל
חלק עם רצם ואין צידס למחומ:

עולות

בית הלל מודו דלחן קריבין כיו"ט
והא דקאמרין צפ"ק דצילה (דף יב.)
והס) שהסמך עולת נדבה כיו"ט לוקח
דלחנן לך מני צ"ש היא ולא מוקי לה
כצ"ה דנהי דליסורא איכא ללא ליכא
כיון דלית ליה¹ מתוך דקאמרין התם
וכן אמרין התם פ' שני דצילה (דף יב.)
בגמרא דהאי משנה אמר רשב"א לא
נחלקו צ"ש וצ"ה על עולות שאינם של
יו"ט שאין קריבין [והא] דהתם כי פריך
על עולת דלחנן מחלוקת צ"ש וצ"ה
בשלמי חגיגה לסמוך וכו' מצרייתא
דחני זה פלוגתא על שלמים שאינן
של יו"ט כו' ולא אקשי ליה ממתנייתין
דהכא (ד) כי היכי דמתרבי לה עולות
נדרים ונדבות במועד צאחד כיו"ט
לא היינו טעמא דעדיפא ליה לאקשוי
מצרייתא דמתני דהיא ולא ע"י
דיקא חסורי מיחסרה והכי קתני והא
דלא מייתי להו נדרים ונדבות לעולת
דלחנן ל"ה אין קריבין נדרים ונדבות
משום דנפיק בהו משום שלמי שמחה
דלאמרין בסמוך דליכא לאוקמי
שכבר קרב שמחה כדניו והר"ב רבי
אלחנן והר"י מתוך דלא אמר בסמוך
דנפיק² בשלמי שמחה נדרים אלא
היינו היכא שהקריבוס משום שמחה
אבל הביאוס לשם נדרים לא נפיק רק
משום הקדיש:

אלמלא

מילתא אחרימי דלחן עולת ראיה קריבה ביום טוב ואף על פי שהיא חובת הרגל הואיל ויש לה משלומין למחר: מביאין שלמים. ביום טוב
לפי שיש בהם זכרון מאכל הדינו: ואין סומכין עליהן. שהסמיכה שבות היא³ שמשמחם בצעלי חיים ומתן אלו הן משום שבות לא עולין
בזילין ולא רוכבין על גבי בהמה (פ"ג דף לו:.) אב"א לא עולות. אין מביאין כלל דקמיה ליה לז"ש לכס (שמות יב) ולא לגבוה⁴ חוץ מתמידין
ומוספין שזמנן קבוע וכל זמנן קבוע כמיז בהו צמועו ואפילו בשבת⁵ וכל שכן כיו"ט: והוסבין עליהן. כיון דמותר להציאן לא גזרו שבות
לצטול⁶ סמיכתן: ביו"ט אינן באות. ואפי' לז"ה קמיה ליה לתנא דמתני' נדרים ונדבות אין קריבין כיו"ט וכי שרו צ"ה בעולת ראיה ושלמי
חגיגה אע"פ שיש להן משלומין עיקר מלותן ביום ראשון דכתיב ומגותם אותו (ויקרא כג) ביום ראשון משמע: וכשהיא באה אינה באה אלא
מן החולין. והכא לא מלו לאפלוגי ולמימר טופל מעות מעשר עמהן דכי אישטרי טפילה בחגיגה הוא דלישטרי (א) לקמן⁷ מניין שאם רצה לערב
כו' גבי שלמים יש אדם שיש לו חולקין מרובין ונכסין מועטים ואי אפשר⁸ להביא אכילות כולן מן החולין אבל עולה למה טופלה יצא צמעה
כסף: אף מן המועד. ללא דבר שצמחה הוא צמקוס שיש צמר והרי יש לו מעות מעשר שני שיש לו להוציא צירושלים ויקנה בהם שלמים
ורבי קרא לקמן⁹ כל מיני שמחות לשמחה: וחגיגת יום טוב הראשון. שהוא ודאי דבר שצמחה אפי' יש לו צמר הרבה דליפנין לקמן¹⁰ מחגותם
אותו וגו' ולקמיה פריך מאי שנה פסח דנקט: ובי"ה אומרים כו'. לקמן פריך הא ודאי דבר שצמחה היא ומוקי לה צמופל: חגיגת יו"ד
א"א כלומר להכי נקט פסח לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת כשהיתה חצורת פסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה¹¹ כדי שיהא פסח
נאכל על השועב ואשמיעין מתניתין דחגיגת יו"ט עצמו הוא דלינה צאה אלא מן החולין אבל חגיגת ארבעה עשר אף מן המועד:
אלמר

א"ל אב"י פשיטא הי מונייהו משוית להו
פושעים¹² והי מונייהו משוית להו ורזין אלא
קרא למאי אתא לכדאחרים דתניא¹³ אחרים
אומרים המקמץ והמצרף נחשת והבורסי
פטורין מן הראייה שנאמר¹⁴ כל זכורך מי
שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאין
יכולין לעלות עם כל זכורך: מתני' עולות
במועד באות מן החולין והשלמים מן המועד
יום טוב הראשון של פסח ביו"ט אומרים מן
החולין ובית הלל אומרים מן המועד
ישראל ויצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות
ובמעשר בהמה והכהנים בחטאות ואשמות
ובבכור ובחזה ושוק אבל לא בעופות ולא
במנחות: גמ' אלא עולות במועד הוא
דבאות מן החולין הא ביום טוב מן המועד
אמאי¹⁵ דבר שבחובה היא¹⁶ וכל דבר
שבחובה אינו בא אלא מן החולין וכי תימא
הא קא משמע לן דעולות במועד באות
ביום טוב אינן באות כמאן כבית שמאי
דתנן¹⁷ בית שמאי אומרים מביאין שלמים
ואין סומכין עליהן אבל לא עולות ובית
הלל אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין
עליהן חסורי מיחסרה והכי קתני עולות
נדרים ונדבות במועד באות ביום טוב אינן
באות ועולות ראייה באה אפילו ביו"ט
ואי וכשהיא באה אינה באה אלא מן
החולין ושלמי שמחה באין אף מן המועד
וחגיגת יום טוב הראשון של פסח בית
שמאי אומרים מן החולין ובית הלל אומרים
מן המועד תניא נמי הכי עולות נדרים
ונדבות במועד באות ביום טוב וכו' וכשהיא
באה אינה באה אלא מן החולין ושלמי
שמחה באין אף מן המועד וחגיגת יום
טוב הראשון של פסח בית שמאי אומרים
מן החולין ובית הלל אומרים מן המועד
מאי שנא חגיגת יום טוב הראשון של
פסח אמר רב אשי הא קא משמע לן חגיגת
חמשה עשר אין חגיגת ארבעה עשר לא
אלמא

א"ל אב"י פשיטא להו כשמאי רבס
שמיז את כולן אנה דיענא דכל אחד נרדך לזרו את עצמו דהיאך יאמר
האב לאלו הו זרזין ולאנו הו ענלין: א"א קרא לבראחריב. והיינו
נמי אין נראין לחאזין דמי שאינו ראי לעלות אלא בחצורה מועטת
כגון אלו שיעשו חצורה לעזמן כך
נראה צעני. וחצריי מפרשין דלאו
אין נראין לחאזין אלא חצריי לפרושי
אלא למימרא דקרא ללו להכי אתא
וקשיא לי סוף סוף הא דלחן נראין
לחאזין מאי קאמר תנא ועוד ששיטת
הש"ס כל היכא דליכא סבר פלוני
למימר הכי ואמר ליה פלוני הכי
היהיל מילתא גופא דהוה מני למימר
קמא מתוך צמחה ואמר ליה דלא
מפרשה הכי אלא הכי: מתני'
עולות במועד באות מן החולין. משמע
השמח עולות ראיה הצאות צמולו של
מועד צאות מן החולין ולא ממעות
מעשר שני דקיי"ל כל דבר שצמחה
אינו צא אלא מן החולין צמקוס
מנחות (דף פג.) ולקמן נמי צמחה
(דף ט.) תניא מסת מלמד שאדם
ביא חצובה מן החולין וצגמ' פריך
אמאי נקט חולו של מועד כן מייתי
לה ביום טוב נמי מן החולין צני
לחמיו: ושלמים מן המועד. בגמרא
מפרש שלמי שמחה דרבינו קרא
בכל מילי: ויו"ט הראשון של פסח.
בגמרא מפרש מאי היא ומאי שנה
פסח דנקט: ישראל ויצאין ידי חובתן.
משום שמחה בכל ענין שיש להן צמר
לשועב ואין זקוקין לצומה שלמים
לשם כך: בנדרים ונדבות. שהמנדבו
כל השנה וכשעולין לירושלים צרגל
מביאין אותן ומקריבין אימוריהן
והצמר נאכל לצעלים יוצאין בהן משום
שמחה משום דצני למיחני סיפא
והכהנים צמטאות וכו' נקט ברישא
ישראל: והבהניב. שצלו להן חטאות¹⁸
צרגל חטאות ואשמות שהיו עולי רגלים
מחוייבין יש להן צמר לשועב יוצאין
בהן משום שמחה ואין צריכין להביא
שלמים לשם שמחה אלא צומן שאין
להן צמר לשועב: יוצאין בחזה ושוק.
המורמים להן משלמי עולי רגלים:
אב"א לא בעופות. צמטאת העוף
שאין שועב¹⁹ אלא בצמר בהמה וצגמ'
ליף לה: גמ' הא. חס הביאן ביום
טוב יצאם מן המועד חס ירצה
צמחיה: ובי תימא. האי דנקט צמועד
משום דלאבז אורחיה קא משמע לן

א"ל אב"י פשיטא להו כשמאי רבס
שמיז את כולן אנה דיענא דכל אחד נרדך לזרו את עצמו דהיאך יאמר
האב לאלו הו זרזין ולאנו הו ענלין: א"א קרא לבראחריב. והיינו
נמי אין נראין לחאזין דמי שאינו ראי לעלות אלא בחצורה מועטת
כגון אלו שיעשו חצורה לעזמן כך
נראה צעני. וחצריי מפרשין דלאו
אין נראין לחאזין אלא חצריי לפרושי
אלא למימרא דקרא ללו להכי אתא
וקשיא לי סוף סוף הא דלחן נראין
לחאזין מאי קאמר תנא ועוד ששיטת
הש"ס כל היכא דליכא סבר פלוני
למימר הכי ואמר ליה פלוני הכי
היהיל מילתא גופא דהוה מני למימר
קמא מתוך צמחה ואמר ליה דלא
מפרשה הכי אלא הכי: מתני'
עולות במועד באות מן החולין. משמע
השמח עולות ראיה הצאות צמולו של
מועד צאות מן החולין ולא ממעות
מעשר שני דקיי"ל כל דבר שצמחה
אינו צא אלא מן החולין צמקוס
מנחות (דף פג.) ולקמן נמי צמחה
(דף ט.) תניא מסת מלמד שאדם
ביא חצובה מן החולין וצגמ' פריך
אמאי נקט חולו של מועד כן מייתי
לה ביום טוב נמי מן החולין צני
לחמיו: ושלמים מן המועד. בגמרא
מפרש שלמי שמחה דרבינו קרא
בכל מילי: ויו"ט הראשון של פסח.
בגמרא מפרש מאי היא ומאי שנה
פסח דנקט: ישראל ויצאין ידי חובתן.
משום שמחה בכל ענין שיש להן צמר
לשועב ואין זקוקין לצומה שלמים
לשם כך: בנדרים ונדבות. שהמנדבו
כל השנה וכשעולין לירושלים צרגל
מביאין אותן ומקריבין אימוריהן
והצמר נאכל לצעלים יוצאין בהן משום
שמחה משום דצני למיחני סיפא
והכהנים צמטאות וכו' נקט ברישא
ישראל: והבהניב. שצלו להן חטאות¹⁸
צרגל חטאות ואשמות שהיו עולי רגלים
מחוייבין יש להן צמר לשועב יוצאין
בהן משום שמחה ואין צריכין להביא
שלמים לשם שמחה אלא צומן שאין
להן צמר לשועב: יוצאין בחזה ושוק.
המורמים להן משלמי עולי רגלים:
אב"א לא בעופות. צמטאת העוף
שאין שועב¹⁹ אלא בצמר בהמה וצגמ'
ליף לה: גמ' הא. חס הביאן ביום
טוב יצאם מן המועד חס ירצה
צמחיה: ובי תימא. האי דנקט צמועד
משום דלאבז אורחיה קא משמע לן

אלמר

ביום טוב שכן אכילה הדינו [לקמן יז]. ביום טוב שכן מאכל אדם ביום טוב וכמיז אף אשר יאכל לכל נפש (שמות יב) ומימי חטאת [בבב"א]. ואלו סומכין עליהן. כדלמרינן (לעיל טו.)
אלא קומן עילין מערב יום טוב ושחטן ביום טוב דלא צעין חפץ לטמיכה שמיטה [לקמן טז]. שהסמיכה חטאת משום שצמח כמו היה פומן והו ליה משתמש בצעלי חיים ומתן אין רוכבין על גבי בהמה (צ"ה לו:.) [בבב"א טז].
שהסמיכה שבות היא דמתן [צ"ה לו:] אלו הן משום שבות לא רוכבין על גבי בהמה ועל אלו שקריב ביום טוב יסמכו מאחמול לית להו לנית שמאי חפץ לטמיכה שמיטה [בבב"א טז]. אב"א לא עולות. צאמין סיכול להביא לחמר יום טוב
דכתיב הוא לבדו יעשה לכס (שמות יב) לכס ולא לגבוה (שמות יב) יעשה לכס ולא לגבוה [בבב"א טז]. ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות. ומה אלי מקריס לכס לכס ולא לנדרים [בבב"א טז].

(א) לעיל דף טז. (ב) ע"י
מוספות לקמן ט. ד"ה
אמאי. (ג) [לקמן ט.
פסחים ע"א. צ"ה יע:
מנחות פ"ג. (ד) צ"ה יע.
ולקמן יז. מגילה ה.
(ה) לקמן טו: (ו) ביצה
כ. (ז) פסחים ע"א. ח.
ט. (ח) פסחים טו.

הנהגות הג"ח

(א) רש"י ד"ה וכשהיא
צאה וכו' דלישטרי
לקמן:
(ב) תוס' ד"ה מביאין
וכי קבלו מרצם אף
עולות ונחלקו בה
בההוא דפ' שני כ"ל
ומינת ולא נמקט:
(ג) בא"ד אכל על
הסמיכה:
(ד) ד"ה
עולות וכו' ולא אקשי
ליה ממתניין דהכא
לבתר דמתרביס לה וכו'
ולא ממתנייתין ע"י
דייקא וכו' והר"י מחזין
וכי שמחה נדרים
ונדבות [אלא] היבא
שהקריבוס:

תורה אור השלם

(א) שלוש פקמים ב"שנה
י"א כהן לזכור את פני
י"א אלהיך בפקום אשר
יבחר בנת התפוח
ויבחר השבעות ויבחר
התפוח ולא יראה את
פני ה' רקים: (ברכים טו.)

ליקוטי רש"י

המקמץ. מפרש נמסכת
כמוסות (ע"ג) המקמץ
נידו לאלה כלבים ואמר
אני כי נתקן פסן עורות
שקורין
שמעבדין אותן גולות
לכלים [לעיל דף.]. לאלה
כלבים. לא דעמי מה זכר
זה אלא באשכנז רחמי
שקורין בהם הגבדים לפני
כטובן יום או יומים
[תובתה עו. ועיי"ש בבב"א].
לא אפרש מה זכר [בה]
אזל נאדך אשכנז רחמי
שקורין בהן את הגבדים
לפני כטובם יום או יומים
ומקריב למחוקן [רש"י]
והמבצר כתובות טו.
המבצר נחשת.
שמלדפו נמקוס שחופין
אותו מן הקרקע דמפרש
נמסכת כמוסות (טז) וכל
אלו רימן רע ואין יבולין
לעלות עם חפריהם [לעיל
טו.] וב"ד דבר
שבחובה אינו בא
א"א מן החולין.
כדמייא בסיפרי ונחת
פסח ט' עד לאן וקבר
והלא אין פסח צא אלא מן
הכבשים ומן העזים חס כן
למה נאמר נקב להקיש כל
הצא מלאן וקבר לפסח
הוא פסח דבר שהוא מוכס
ואינו צא אלא מן החולין
אף פסח שהוא מוכס ואינו
צא אלא מן החולין. דבר
שיש בו חובה אינו צא אלא
מן החולין. כלומר משלו
ולא ממה שהוא מחויב
ועומד [פסחים ע.]. ולא
ממשה מעשר שני ולא
מנדרים ועולות שהוא
מחויב ועומד בהן [ביצה

שבעות: ועשית חג שבעות ליהוה אלהיך
 מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכה
 יהוה אלהיך: ושמחת לפני יהוה אלהיך
 אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר
 בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר
 בקרבך במקום אשר יבחר יהוה אלהיך
 לשכן שמו שם: וזכרת פי עבד היות
 במצרים ושמרת ועשית את החקים האלה:
 פ מפטור י חג הסכת תעשה לך שבעת ימים
 באספך מגרנך ומיקבך: ושמחת בחגך
 אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר
 והיתום והאלמנה אשר בשעריך: שבעת
 ימים תחג ליהוה אלהיך במקום אשר יבחר
 יהוה כי יברכה יהוה אלהיך בכל הבואתך
 ובכל מעשה ידיך והיית אף שמחה: טז

כל זכורך את פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות
 ובחג השבעות ובחג הסכות ולא יראה את פני יהוה ריקם:

שבוועין: ותעבד חגא דשבוועיא
 קדם יי אלהך מסת נדבת ידך די
 תתן כמא די יברכך יי אלהך:
 י ותחדי קדם יי אלהך את יברך
 וברתך ועבדך ואמתך ולואה די
 בקרנך וגירא ויתמא וארמלתא
 די בינך באתרא די יתרעי יי
 אלהך לאשראה שכנתה תמן:
 י ותדבר ארי עבדא הויתא
 במצרים ותטר ותעבד ית קמיא
 האלין: י חגא דמטליא תעבד
 לך שבועא יומין במכנשך מאדרך
 וממצצרתך: י ותחדי בחגך את
 יברך וברתך ועבדך ואמתך
 ולואה וגירא ויתמא וארמלתא
 די בקרנך: טו שבועא יומין תחג
 קדם יי אלהך באתרא די יתרעי
 יי ארי יברכך יי אלהך בכל
 עללתך ובכל עובדי ידך ותהי
 ברם חדי: ט תלת זמנין בשתא
 יתחזון כל דכורך קדם יי אלהך
 באתרא די יתרעי בחגא דפטיריא
 ובחגא דשבוועיא ובחגא דמטליא
 ולא יתחזון קדם יי ריקנין:

רש"י

הקין (ראש השנה יב). דבר אחר, באספך מגרנך ומיקבך למד
 שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב"י (סוכה יב):
 (טו) והיית אף שמחה. לפי פשוטו אין זה לשון זוויל אלא
 לשון הצטחה. ולפי תלמודו (פסחים עא. ספרי קמ"ד) למדו מכאן
 לרבות ליל יום טוב האחרון לשמחה"י: (טז) ולא יראה
 את פני ה' ריקם. אלא הצא עולות ראיה"י ושלמי
 חגיגה (חגיגה ז).

(י) מסת נדבת ידך. די נדנת ידך, הכל לפי הנרכה
 הצא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכול: (יא) והלוי והגר
 והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך צד
 וצדך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח
 את שלך (מנחות יז): (יג) וזכרת כי עבד היית וגו'.
 על מנת כן פדיתך שתשמור ומעשה את החוקים האלה:
 (יג) באספך. בזמן האסוף שאתה מכניס לצית פירות

שפתי חכמים הקצר

חלק, ומה ראת לרבות ליל יום טוב אחרון ולהוציא ליל יום טוב ראשון,
 מרבה אני ליל יום טוב אחרון שיש שמחה לפניו, דהיינו החג, לכן צריך
 לכוללו עם שבעת הימים, מה שאין כן ליל יום טוב ראשון (מנח"י עפ"י
 רא"ם). יג. שלמי חגיגה דריש מדכתיב בסמוך (פסוק יז) 'איש כמתנת ידו'
 המורה על עולת ראיה ועל שלמי חגיגה, כדתינא בספרי, שכל אחד
 מאלו, אין לו שיעור מן התורה, אלא כפי מתנת ידו (רא"ם).
 חסלת פרשת ראה

קוצר היום זה קוצר למחר, אלא בקצירת העומר, אך מפני שתחילת
 הקציר הוא העומר, כתב 'מהחל חרמש בקמה' במקום מקצירת העומר
 (מנח"י עפ"י רא"ם). י. תרגום 'די מחסורו' (לעיל טו ח) כמסת חסרונו
 (מנח"י עפ"י רא"ם). יא. פסולת גורן הוא התבן, ופסולת יקב הם
 החרצנים, לאפוקי המחובר והמקבל טומאה (מנח"י עפ"י רא"ם).
 יג. כדתניא פרק לולב וערבה (סוכה מח). 'והיית אף שמחה' לרבות ליל יום
 טוב אחרון, או אינו אלא לרבות ליל יום טוב ראשון, תלמוד לומר 'אך'

טעה והתחיל יעלה ויבא, יפסיק מיד וימשיך ומפני חטאינו. ואם סיים תפלתו, חוזר לראש:

וּמִפְּנֵי חַטָּאֵינוּ וְגַלְיָנוּ מֵאַרְצֵנוּ, וְנִתְרַחֲקֵנוּ מֵעַל
אֲדָמָתֵנוּ, וְאִין אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לַעֲלוֹת וְלִרְאוֹת

וְלַהֲשִׁיחֹת לְפָנֶיךָ, וְלַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתֶךָ,
בְּבֵית הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו, מִפְּנֵי הַיָּד
שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְאֵלֵהי אֲבוֹתֵינוּ, מֶלֶךְ רַחֲמָן, שֶׁתָּשׁוּב וְתִרְחַם עָלֵינוּ וְעַל
מִקְדָּשֶׁךָ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, וְתִבְגַּהוּ מִיְהָרָה וְתִגְדֹּל כְּבוֹדוֹ,
אֲבִינוּ מִלְּבָנוּ, גַּלְיָה כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ עָלֵינוּ מִיְהָרָה, וְהוֹפֵעַ
וְהַנְּשֵׂא עָלֵינוּ לְעֵינֵי כָּל חַי, וְקָרֵב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם,
וְנַפּוּצוֹתֵינוּ פָּנִים מִיִּרְפָּתֵי אֶרֶץ, וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירֶךָ
בְּרָנָה, וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשֶׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם, וְשָׂם
נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קַרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ, תְּמִידִים כְּסֻדְרָם
וּמוֹסָפִים כְּהִלְכָתָם, וְאֶת מוֹסֵף (לשבת: וְאֶת מוֹסְפֵי יוֹם

הַשַּׁבָּת הַזֶּה (וְיוֹם

לפסח:	לשבועות:	לסוכות:	לשמע ולשׂת:
חַג הַמִּצּוֹת	חַג הַשְּׁבִיעוֹת	חַג הַסּוּכוֹת	שְׁמִינֵי עֶצְרַת
הַזֶּה,	הַזֶּה,	הַזֶּה,	הַחַג הַזֶּה,

נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה, כְּמִצְוֹת רְצוֹנָךָ, כְּמוֹ
שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ, עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ, מִפְּנֵי

כְּבוֹדֶךָ כְּאֶמּוֹר:

בשבת אומרים: **יְשַׁמְחוּ בְּמִלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבַּת וְקוֹרְאֵי עֲנִי
עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעֵי, כָּלֵם יִשְׁבְּעוּ
וַיִּתְעַנְּנוּ מִטּוֹכְךָ, וּבְשִׁבְעֵי רְצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוּ, חֲמֻדַּת
יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ, זִכָּר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית:**

אוצר החכמה

**אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, (לשבת: רצה במנוחתנו)
מֶלֶךְ רַחֲמָן רַחֵם עָלֵינוּ, טוֹב וּמְטִיב
הַדָּרָשׁ לָנוּ, שׁוֹבָה אֵלֵינוּ בְּהַמּוֹן רַחֲמֶיךָ, בְּגִלְל
אֲבוֹת שְׁעָשׂוּ רְצוֹנְךָ, בָּנָה בֵּיתְךָ כְּבַתְחִלָּה,
אה"ת 13/09/2018
וְכוֹנֵן מְקַדְּשֶׁךָ עַל מְכוֹנּוֹ, וְהִרְאֵנוּ בְּבִנְיָנוּ
וְשַׁמְחֵנוּ בְּתַקּוּנּוֹ, וְהָשִׁב כַּהֲנִים לַעֲבוֹדָתָם,
וְלִזְוִים לְשִׁירָם וְלְזִמְרָם, וְהָשִׁב יִשְׂרָאֵל לְנוֹיָהֶם,
וְשֵׁם נֶעְלָה וְנִרְאָה וְנִשְׁתַּחֲוָה לְפָנֶיךָ בְּשֵׁלֶשׁ
פְּעָמֵי רְגְלֵינוּ, כִּכְתוּב בְּתוֹרָתְךָ, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
בַּשָּׁנָה יִרְאָה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פָּנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ,
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר, בְּחַג הַמִּצּוֹת, וּבְחַג
הַשִּׁבְעוֹת, וּבְחַג הַסֻּכּוֹת, וְלֹא יִרְאָה אֶת פָּנָי
יְהוָה רִיקָם, אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ, כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:**

והוא

ספר שמיני

הלכותיו תשע. והו סידורן:

הלכות בית הבחירה. הלכות כלי המקדש והעובדים בו. הלכות ביאת המקדש. הלכות איסורי מזבח. הלכות מעשה:

הקרבת. הלכות תמידין ומוספין. הלכות פסולי המוקדשין. הלכות עבודת יום הכפורים. הלכות מעילה:

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצות. שלש מצות עשה. ושלוש מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן:

(א) לבנות בית המקדש: (ב) שלא לבנות המזבח גזית: (ג) שלא לעלות עליו במעלות: (ד) ליראה מן המקדש: (ה) לשמרו סביב: (ו) שלא להשבית שמירתו:

וביאר מצות אלו בפרקים אלו:

בספ משנה

פרק ראשון

בספ משנה

של עמלק קודמת לנין בית הבחירה מדכמיז והיה צהנית לכס מכל אויביכם וכו' והיה המקום אשר יבחר ה' ולפיכך לא רצה להביא ראה מפקוק זה והביא ראה מועשו לי מקדש ואע"ג דההיא פרהה במשכן שנמדכר מיירי משמע דהאי קרא כלל הוא לכל מקום בין למשכן שנמדכר בין לשילה וגו' וגבעון בין לבית עולמים ודיקא נמי דקאמר ועשו לי מקדש ולא קאמר ועשו לי משכן. וכן הוא בגמרא סנהדרין ט"ז שצעות י"ד וכן תעשו לדורות וכו':

ב בין שנבנו לארץ העמידו המשכן בגלגל י"ד שנה וכו' עד בין שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהם בית לה' ולהקריב בהם קרבן וכו'. הכל מבואר בסוף זמנים נמשנה (ק"ו:):

ד ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא וכו'. בפרק ב' דמדות (משנה ה) וארבע לשכות היו נבנות מקציעותיה של מ' מ' אמה ולא היו מקורות וכן הם עמודים להיות שנאמר ויניאני אל הסלע החיונה וכו' ובפרק שלישי גבי מוצת קאמר רבי יוסי כשעלו בני הגולה הוסיפו עליו וכו' שנאמר והארץ י"ב ארץ וכו' ובפרק ד' (משנה ה') ושני שפסוקו היו לשער הגדול וכו' שצדדים לא נכנסו בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל ויאמר אלי ה' השער הזה יהיה סגור:

ה ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית וכו' עד הוא הנקרא עורה. בפ"ב דמדות ופ"ד ופ"ה. ומ"ש והכל נקרא מקדש. פשיטא הוא:

ו ועושים במקדש בליים וכו' עד משוך לדורים בפרק ג' דמדות (משנה ו'): ומזבח

בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל: ה' ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית. עושין בו קדש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם. ושלתן נקראין היכל. ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה והכל נקרא מקדש: וְעוֹשִׂין בַּמִּקְדָּשׁ כְּלִים. מזבח לעולה ולשאר הקרבנות. וכבש שעולים בו למזבח. ומקומו לפני האולם משוך לדורים.

וביור

משנה למלך

הדפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 2

פ"א א מצות עשה לעשות בית לה' וכו' שנאמר ועשו לי מקדש. וז"ל רבינו בספר המלות שלו מזה עשרים הוא שגונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהיה ההקדשה והצטרף האש ממיד ואליו מהיה ההליכה והעליה לרגל והקדוץ בכל שנה והוא אמרו יתעלה ועשו לי מקדש. ולשון ספרי ג' מלות נטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכריח זרעו של עמלק הנה התבאר שבנין בית המקדש מזה צפני עלמה והא דספרי איתא נמי בפרק כ"ג (סנהדרין דף כ"ו:) וקמ"ג כתב וז"ל תניא ג' מלות נטוו ישראל וכו' ואחר שינת להם המקום מכל אויביה' מסביב לבנות בית הבחירה שנאמר ועברתם את הירדן וישבתם בארץ ואח"כ והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תבנו את כל אשר אנכי מצוה אתכם ועלומים וצחכים וכו' וזמן מזה זו של בנין בית הבחירה לא הגיעה עד ימי דוד וכן הוא אומר בדוד ויהי כי ישב המלך צביהו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב צבית ארזים וארון האלהים יושב בתוך היריעה עכ"ל. ונראה שלא רצה לומר שהמזבח הוא ועשו לי מקדש כמ"ש רבינו משום דהוא קרא במשכן שנמדכר מיירי ורבינו לא נראה לו שהמזבח הוא והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם וגו' וכמ"ג משום דהוא לא פקיד לבנות בית הבחירה אלא סיפור צעלמא הוא דקאמר שיבאו קרבנות למקום שיבחר ה' אבל לא מנינו במקרא ציווי שיבנו בית הבחירה ואע"פ שפרק כ"ג הביאו מקרא דהיה המקום אשר יבחר ה' לא לנעוץ שיהא ציווי בנין בית הבחירה ממקרא זה אלא לומר שהכרמת זרעו

א מצות

עשה לעשות בית לי' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות. וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש. וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו. והיה לפי שעה שנאמר בו לא באתם עד עתה וגו': ב כיון שנבנו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו. ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו וריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה. ושם שנה עמד משכן שילה וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש. וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה: ג כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לי' ולהקריב בהן קרבן. ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה נאמר ויאמר דויד זה הוא בית יי' האלהים וזה מזבח לעולה לישראל ואומר זאת מנוחתי עדי עד: ד בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים. וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא

בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל: ה' ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית. עושין בו קדש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם. ושלתן נקראין היכל. ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה והכל נקרא מקדש: וְעוֹשִׂין בַּמִּקְדָּשׁ כְּלִים. מזבח לעולה ולשאר הקרבנות. וכבש שעולים בו למזבח. ומקומו לפני האולם משוך לדורים.

וביור

משנה למלך

הדפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 2

פ"א א מצות עשה לעשות בית לה' וכו' שנאמר ועשו לי מקדש.

וזהו סידורן:

הלכות בית הבחירה. הלכות כלי המקדש והעובדים בו.

הלכות ביאת המקדש. הלכות איסורי מזבח. הלכות מעשה:

הקרבת. הלכות תמידין ומוספין. הלכות פסולי המוקדשין.

הלכות עבודת יום הכפורים. הלכות מעילה:

לשמו שש מצות. שלש מצות עשה. ושלוש מצות לא תעשה.

וזה הוא פרטן:

(א) לבנות בית המקדש: (ב) שלא לבנות המזבח גזית:

(ג) שלא לעלות עליו במעלות: (ד) ליראה מן המקדש:

(ה) לשמרו סביב: (ו) שלא להשבית שמירתו:

וביאר מצות אלו בפרקים אלו:

בספ משנה

פרק ראשון

בספ משנה

של עמלק קודמת לנין בית הבחירה מדכמיז והיה צהנית לכס מכל אויביכם וכו' והיה המקום אשר יבחר ה' ולפיכך לא רצה להביא ראה מפקוק זה והביא ראה מועשו לי מקדש ואע"ג דההיא פרהה במשכן שנמדכר מיירי משמע דהאי קרא כלל הוא לכל מקום בין למשכן שנמדכר בין לשילה וגו' וגבעון בין לבית עולמים ודיקא נמי דקאמר ועשו לי מקדש ולא קאמר ועשו לי משכן. וכן הוא בגמרא סנהדרין ט"ז שצעות י"ד וכן תעשו לדורות וכו':

ב בין שנבנו לארץ העמידו המשכן בגלגל י"ד שנה וכו' עד בין שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהם בית לה' ולהקריב בהם קרבן וכו'. הכל מבואר בסוף זמנים נמשנה (ק"ו:):

ד ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא וכו'. בפרק ב' דמדות (משנה ה) וארבע לשכות היו נבנות מקציעותיה של מ' מ' אמה ולא היו מקורות וכן הם עמודים להיות שנאמר ויניאני אל הסלע החיונה וכו' ובפרק שלישי גבי מוצת קאמר רבי יוסי כשעלו בני הגולה הוסיפו עליו וכו' שנאמר והארץ י"ב ארץ וכו' ובפרק ד' (משנה ה') ושני שפסוקו היו לשער הגדול וכו' שצדדים לא נכנסו בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל ויאמר אלי ה' השער הזה יהיה סגור:

ה ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית וכו' עד הוא הנקרא עורה. בפ"ב דמדות ופ"ד ופ"ה. ומ"ש והכל נקרא מקדש. פשיטא הוא:

ו ועושים במקדש בליים וכו' עד משוך לדורים בפרק ג' דמדות (משנה ו'): ומזבח

בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל: ה' ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית. עושין בו קדש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם. ושלתן נקראין היכל. ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה והכל נקרא מקדש: וְעוֹשִׂין בַּמִּקְדָּשׁ כְּלִים. מזבח לעולה ולשאר הקרבנות. וכבש שעולים בו למזבח. ומקומו לפני האולם משוך לדורים.

וביור

משנה למלך

הדפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 2

בתלמוד תורה, וכן בארו במכילתא. וכבר נתבאר כלל משפטי אלה שתי המצות בפרק רביעי ממנחות. (צפרשת ז'ו, ואמתן, עקב, אהבה הלכות מפליג ומזוזה וספר מורה פ"ב):

מצוה יד היא שצונו לעשות ציצית והוא אמרו יתעלה ועשו להם ציצית ונתנו על ציצית הכנף, ואינה נמנית בשתי מצות, ואף על פי שהעיקר אצלנו התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת, שהרי נאמר בספרי יכול שהן שתי מצות מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. וזו אין הנשים חייבות בה כמו שהתבאר בראשון מקידושין (דף ל"ג):. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפ"ד ממנחות. (צפרשת שלח לך, אהבה הלכות לזית פרק א'):

מצוה טו היא שצונו לעשות מזוזה והוא אמרו יתעלה וכתבתם על מזוזות ביתך. והנה נכפל הצווי הזה. וכבר התבאר דיני מצוה זו בפ"ג ממנחות. (צפרשת ואמתן, עקב, אהבה הלכות מפליג פרק ה'):

מצוה טז היא שצונו להקהיל את העם ביום השני של סכות במוצאי שמיטה ולקרוא קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם והוא אמרו הקהל את העם האנשים וגו' וזו היא מצות הקהל. ואמרו בקידושין (דף ז"ד) כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. והקשו והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות ובארו בסוף המאמר אין למדין מן הכללות. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו וכל מי יקרא ואיך יקרא ואי זה דבר יקרא בפרק ז' מסוטה. (צפרשת ואמתן נזכרים):

מצוה יז היא שצונו שיהיה כל מלך מאומתנו יושב בכסא המלוכה כותב ספר תורה לו לעצמו לא יפרד ממנו. והוא אמרו והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת. וכבר התבאר כלל משפטי מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין. (שופטים ושופטים, אהבה הלכות מפליג ומזוזה וס"ט פרק ז'):

מצוה יח היא שצונו שיהיה כל איש ממנו כותב ספר תורה לעצמו ואם כתבו בידו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, ואם אי אפשר לו לכותבו צריך שיקנהו או ישכור מי יכתבהו לו, והוא אמרו כתבו לכם את השירה הזאת. ואין מותר לכתוב אותה פרשיות פרשיות כי רצה באמרו את השירה כל התורה שכוללת זאת השירה. ולשון גמרא (סנהדרין כ"ב): אמר רבה אע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לו לכתוב משלו שנאמר כתבו לכם את חייביה אביי כותב לו ספר תורה לעצמו כדי שלא יתנאה בשל אבותיו מלך אין הדיוט לא. והיתה התשובה לא נצרכה אלא לשתי תורות כדתניא וכתוב לו שתי תורות, כלומר שהפרש יש בין מלך והדיוט כי כל איש חייב לכתוב ספר תורה אחד והמלך שנים כמו שהתבאר בפרק שני מסנהדרין (סז). וכבר התבאר משפטי מצוה זו, רוצה לומר כתיבת ספר תורה ותנאיה בפרק שלישי ממנחות ובמסכת שבת פ' ט"ז. (אמתן נזכרים, הלכות מפליג ומזוזה וספר מורה):

מצוה יט היא שצונו לברכו אחר אכילה והוא אמרו ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. ולשון התוספתא ברכת המזון מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות רבים ממסכת ברכות. (והיה עקב, אהבה הלכות זכרות פ"ב):

מצוה כ היא שצונו לכנות בית הבחירה לעבודה, בו יהיה ההקדשה

הכל והיתה בזה חרפה לכל ישראל על אשר אבדה זאת המצוה מכללם. ולא נצטווה זאת המצוה אלא לכמו המעמד המפורסם הגדול שהוא אשר פחד ממנו כל העולם, ולהיות פרסום היחוד בזה יעד השם על ידי ישעיה שלא תשלם חרפת ישראל בזה המעמד ושיראו בהם בחורים בעת ההיא הקשה לא יפחידם מות ויתירו נפשם ויפרסמו האמונה ויקדשו את השם ברבים, כמו שהבטיחנו באמרו לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדשו שמי וגו'. ולשון ספרא על מנת כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקדשו שמי ברבים. ובגמרא (סנהדרין ע"ד): אמרו בן נח מצווה על קדושת השם או אינו מצווה, תא שמע שבע מצות נצטוו בני נח ואם אתה אומר כן תמניא הו, הנה נתבאר לך שהיא מכלל מיני המצות המחייבות לישראל, ושמו ראייתם על זאת המצוה מאמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין. (צפרשת אמור אל הכהנים, מדע הלכות יסודי המורה פ"ה):

מצוה י היא שצונו לקרוא קריאת שמע ערבית ושחרית והוא אמרו ודברת בה. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו במסכת ברכות (דף כ"ב) ושם נתבאר דקריאת שמע דאורייתא. וכתוב בתוספתא כשם שנתנה תורה קבע לקריאת שמע כך נתנו חכמים זמן לתפלה, רוצה לומר שזמני התפלה אינם מן התורה אמנם חיוב התפלה עצמה מן התורה כמו שבארנו, וחכמים ז"ל סדרו להם זמנים. והוה ענין אמרם (זכרות כ"ו): תפלות כנגד תמידים תקנו, רוצה לומר שתקנו זמניהם כפי זמני הקרבן. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. (צפרשת ואמתן, אהבה הלכות קריאת שמע פ"ב):

מצוה יא היא שצונו ללמוד תורה וללמדה והוה הנקרא תלמוד תורה, והוא אמרו ושננתם לבניך וכתוב בספרי לבניך אלו התלמידים שהתלמידים קרויים בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים, ושם נאמר ושננתם שיהיו מהודדים בתוך פיך כשארם שואלך דבר לא תהא מנגמם לו אלא אמור לו מיד. וכבר נכפל זה הצווי פעמים רבות ולמדתם ועשיתם למען ילמדו, וכבר נתפזר הצווי והורו על מצוה זו במקומות רבים מן התלמוד, והנשים אין חייבות בה מאמרו ולמדתם אותם את בניכם אמרו בניכם ולא בנותיכם כמו שהתבאר בגמרא (קדושין ל"ו). (צפרשת ואמתן, אהבה הלכות תלמוד מורה פרק א'):

מצוה יב היא שצונו להניח תפילין של ראש והוא אמרו והיו למוטפות בין עיניך. וכבר נכפל זה הצווי ארבע פעמים. (צפ' ז'ו ואמתן עקב, אהבה הלכות מפליג ומזוזה פ"ב):

מצוה יג היא שצונו להניח תפילין של יד והוא אמרו וקשרתם לאות על ירך. וכבר נכפל זה הצווי ארבע פעמים, והראיה על היות תפילין של ראש ושל יד שתי מצות אמרם בגמרא (מנחות מ"ד) על צד התימה ממי שיחשוב שתפילין של ראש ושל יד לא יונח אחד מהם בלתי האחר אלא אם יהיו שתיהן יחד מאמר זה לשונו, מאן דלית ליה שתי מצות חדא מצוה לא לעבד, כלומר מי שלא יוכל לעשות שתי מצות לא יעשה האחת, אינו כן אבל יעשה המצוה אשר נודמנה ולפיכך יניח איזה מהן שיודמן לו, הנה התבאר לך שקראו לתפילין של יד ושל ראש שתי מצות. ואלה שתי המצות לא יתחייבו לנשים מפני אמרו יתעלה בסבת חיובם למען תהיה תורת ה' בפיך ונשים אינן חייבות

קנאת סופרים

היה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם לשכן שמו שם שנת תביאו וגו' אולי ס"ל דמן ועשו לי מקדש ליכא למיילף משום דלמנות שעה נאמרה על המושבן שעשו במדבר: ולע"ד

המצוה עשרים לבנות בית הבחירה:

זאת המצוה נפקא לן מדכתיב ועשו לי מקדש. וס"ג בעשין ק"ג הוציא זה מן הכתוב

שומרים ואינו דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים, וידוע כי פלטרין הוא שם ההיכל אמרו כי גדולת ההיכל ורממותו הם השומרים המסודרים עליו. וכבר התבאר משפטי מצוה זו כלם במסכת תמיד ומדות. (ויקרא קמ"ג, הלכות צ"ט הצמירה פרק ט')

מצוה כג היא שנצטוו הלויים בה לבד לעבוד במקדש בעבודות ידועות כמו נעילת השערים ואמירת השיר בעת הקרבן והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ועבד הלוי. ולשון ספרי שומע אני אם רצה יעבוד ואם לא רצה לא יעבוד, תלמוד לומר ועבד הלוי בעל כרחו כלומר שהוא צווי חובה המוטל עליו בהכרח, וזהו עבודת הלויים. וכבר התבאר במקומות מתמיד ומדות ונתבאר גם כן בפרק שני דערכין (דף י"א) שהשיר לא יאמר והוא זולתי הלויים. וכבר נכפל זה הצווי בזאת המצוה בלשון אחר והוא אמרו ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלויים ואמר בשני מערכין (ס"ג) אי זהו שרות שהוא בשם ה' הוי אומר זו שירה. (ויקרא קמ"ג, כ"ג) צ"ט המקדש פרק ג')

מצוה כד היא שצוה הכהנים לרחוץ ידיהם ורגליהם כל זמן שיצטרכו להכניס בהיכל ולעבוד עבודה, וזו היא קדוש ידים ורגלים, והוא אמרו יתעלה ורחצו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם בבאם אל אהל מועד. ומצוה עשה זו יתחייב העובר עליה מיתה בידי שמים, רוצה לומר שכהן ששמש במקדש בלא קדוש ידים ורגלים חייב מיתה בידי שמים והוא אמרו יתברך שמו ורחצו מים ולא ימותו. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו בשלמות בשני מובחים. (כי משא, הלכות צ"א המקדש פרק ט')

מצוה כה היא שנצטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד לפני ה' והוא אמרו יתברך שמו יערוך אותו אהרן ובניו וזאת היא מצות הטבת הנרות. וכבר התבאר דיני מצוה זו בשמיני ממנחות וביומא בפרק ראשון ובמסכת תמיד. (ולאסה מלוה, תמידין ומוספין פרק ג')

מצוה כו היא שצוה הכהנים לברך את ישראל והוא אמרו יתעלה כה תברכו את בני ישראל. וכבר התבאר דיני מצוה זו בפרק אחרון ממגילה ותענית ובשביעי ממסכת סוטה. (נשא את ראש, אהנה הלכות מפלה וזכרת כהנים פ"ד')

מצוה כז היא שצונו להשים לחם הפנים לפניו תמיד והוא אמרו יתעלה ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד. וכבר ידעת לשון התורה להשים לחם חדש בכל שבת ושיהיה עמו לבונה ושיאכלו הכהנים הלחם הנעשה בשבת הקודם. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו בפרק י"א ממנחות. (תרומה, תמידין ומוספין פרק ג')

מצוה כח היא שצוה הכהנים להקטיר קטרת בכל יום פעמים על מזבח הזהב והוא אמרו יתברך והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטבו את הנרות. וכבר התבאר משפטי מצוה זו ומעשה הקטרת בכל יום בתחלת כריתות ובמקומות ממסכת תמיד. (ולאסה מלוה, תמידין ומוספין פרק ג')

מצוה כט היא שצונו להעביר אש על המזבח בכל יום תמיד. והוא אמרו יתעלה אש תמיד תוקד על המזבח, וזה לא יתכן אלא במה שצוה בהתמדת שום האש על העצים בבקר ובין הערבים. כמו שנתבאר בשני של יומא ובמסכת

ההקרה והבערת האש תמיד ואלו היתה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה. והוא אמרו יתעלה ועשו לי מקדש. ולשון ספרי שלש מצוות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית ורעו של עמלק. הנה התבאר שבנון בית הבחירה מצוה בפני עצמה. וכבר בארנו שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כלם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש, וכבר ייחד הצווי בכל חלק וחלק. אמנם אמרו במזבח מזבח אדמה תעשה לי שיחשב בזה שהוא מצוה בפני עצמה חוץ ממצות מקדש. הענין בו כמו שאספר לך אמנם פשטיה דקרא הנה הוא מביאר כי הוא מדבר בשעת היתר הבמות שהיה מותר לנו בזמן ההוא שנעשה מזבח אדמה בכל מקום ונקריב בו. וכבר אמרו כי ענין זה הוא שצוה לבנות מזבח שיהא מחובר בארץ ושלא יהיה נעתק ומטלטל כמו שהיה במדבר. והוא אמרם במכילתא דרבי ישמעאל בפירוש זה הפסוק כשתכנס לארץ עשה לי מזבח מחובר באדמה. וכאשר היה הדבר כן הנה זה הצווי נהוג לדורות ויהיה מחלקי המקדש, רוצה לומר שיבנה מזבח אבנים בהכרח. ובמכילתא אמרו בפירוש ואם מזבח אבנים תעשה לי רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה האחד מהם ואם מזבח אבנים, אמרו ואם מזבח אבנים חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר אבנים שלמות תבנה וגו'. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בכללה כלומר בנין בית המקדש ותארו ובנין המזבח והיא מסכת מחוברת לזו והיא מסכת מדות. וכן התבאר תבנית המנורה והשלחן ומזבח הזהב ומקום הנחתם מן ההיכל בגמרא מנחות ויומא. (תרומה, עזוזה, צ"ט הצמירה פ"ב')

מצוה כא היא שצונו לירא מן המקדש הזה מאד עד שנשים בנפשנו משא הפחד והיראה וזה מיראת מקדש והוא אמרו יתעלה את מקדשי תיראו. וגדר זאת היראה כמו שזכרו בספרא אי זהו מורה לא יכנס לחר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשה קפנדריא ולמדוהו מקל וחומר. וכבר התבאר במקומות מהתלמוד שאין מותר לשבת בעזרה אלא מלכי בית דוד בלבד, וזהו כלן באמרו יתעלה ומקדשי תיראו, וזהו יתחייב לעולם ואפילו בזמננו זה שהוא חרב בעונותינו שרבו, ולשון ספרי אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם, ושם נאמר גם כן לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי ששכן שכינתו במקום הזה. (נהר סיני, הלכות צ"ט הצמירה פ"ג')

מצוה כב היא שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד לכבדו ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו לאהרן ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות רוצה לומר אתם תהיו לי לפני תמיד. וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו ושמרו את משמרת אהל מועד. וכתוב בספרי ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ, רוצה לומר לשמרו וללכת סביבו. ובמכילתא אמרו ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש. הנה נתבאר לך ששמירת המקדש מצוה עשה. ושם נאמר גדולה למקדש שיש עליו

קנאת סופרים

ולע"ד נראה שיש לקיים דברי הרב דרשוני זה של ועשו לי מקדש מיירי גם לדורות מדרבנן ביה וכן תעשו דהיינו לדורות כמ"ש רש"י ז"ל שם וקאי לעשיית המקדש וכליו שיהיו מעין הנעשה במדבר וכדמשמע ממאי דאוחא בפ"ב רשבועות ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו לדורות ואי לאו מעופא דאותם הנה אמרנן כלליו דגם לדורות בעו משהו אבל לעולם לענין מקדש ילפי לדורות מההוא

המצוה

שנים ליום עולה תמיד. וכבר התבאר סדר הקרבן ומעשיהן ביומא ובמסכת תמיד. (פינחס, תמידין ומוספין פ"ו):

מצוה ז היא שצונו שיקריב כהן גדול בכל יום תמיד מנחה בבקר ומנחה בערב והוא נקראת חבתי כהן גדול, ותקרא גם כן מנחת כהן משיח, והוא אמרו יתעלה זה קרבן אהרן ובניו. וכבר התבאר משפטי מצוה זו ומתי תקרב במנחות וביומא ותמיד. (זו, תמידין ומוספין פ"ג):

מצוה זא היא שצוה להקריב קרבן בכל שבת ושבת מוסף על תמיד של כל יום ויום, והוא אמרו שני כבשים בני שנה. וכבר התבאר סדר הקרבן בפרק שני מיומא ותמיד. (פינחס, תמידין ומוספין פ"ד):

מצוה זב היא שצוה להקריב קרבן בכל ראש חודש מוסף על תמיד של כל יום, וזהו מוסף ראש חדש, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ובראשי חדשים וגו'. (פינחס, תמידין ומוספין פ"ו):

מצוה זג היא שצוה להקריב קרבן מוסף על התמיד כל שבעת ימי הפסח. והוא אמרו יתעלה שבעת ימים תקריבו אשה לה'. (אמור, תמידין ומוספין פ"ז):

מצוה זד היא שצוה להקריב מנחת העומר, והיא מנחת שעורים, ביום ששה עשר בניסן ונקריב עמה כבש תמים בן שנתו לעולה, והוא אמרו יתעלה והבאתם את עומר וגו'. מנחה זו היא הנקראת בכורים, ואליה רמו באמרו יתברך שמו ואם תקריב מנחת בכורים. ולשון מכלתא כל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה שהם חובה, אחד ואם תקריב מנחת בכורים, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר תקריב מנחת בכורך חובה ולא רשות. וכבר התבאר משפטי מצוה זאת כלם בשלמות בפרק עשירי ממנחות. (אמור, תמידין ומוספין פ"ז):

מצוה זח היא שצוה להקריב קרבן מוסף גם כן ביום חמישים מהקרבן העומר שהוא ששה עשר בניסן, וזהו מוסף עצרת הנזכר בספר במדבר סיני. והוא אמרו יתעלה וביום הבכורים בהקריבכם. (פינחס, תמידין ומוספין פרק ח'):

מצוה זט היא שצונו להביא שתי הלחם לחם חמוץ למקדש עם הקרבנות שהם יבאו בכלל הלחם בעצרת המוגבל להקריב קרבן כמו שבא בויקרא, ושיאכלו הכהנים שתי הלחם אחר הנפתם עם כבשי השלמים, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ממושבותיכם תביאו לחם תנופה. וכבר התבאר במנחות שזה הקרבן הבא בגלל הלחם חמוץ ממוסף היום וישוה זולת זה. וכבר בארנו אנתנו זה באור מספיק בפירוש מסכת מנחות. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו כולם במסכת מנחות בפרק ד' וח' וי"א. (אמור, תמידין ומוספין פ"ח):

מצוה מז היא שצוה שנקריב קרבן מוסף ביום ראשון מתשרי והוא מוסף ראש השנה. והוא אמרו יתברך ובחדש השביעי באחד לחדש ועשיתם עולה לריח ניחוח לה'. (פינחס, תמידין ומוספין פ"ט):

מצוה מח היא שצונו להקריב קרבן מוסף ביום עשירי מתשרי. והוא אמרו יתברך ובעשור לחדש השביעי והקרבן עולה אשה לה'. (פינחס, תמידין ומוספין פ"י):

מצוה מא היא שצונו לעשות עבודת היום, כלומר כלל כל הקרבנות והידוין המתוקנן ביום צום כפור כדי שיכופר בהם כל העונות כמו שבא בכתוב, והיא, העבודה הכתובה באחרי מות. והראיה על היות הכלל כלו מצוה אחת אמרם במסכת יומא (דף ק"ז) כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת יומא. (אמרי מות, הלכות יו"ט פ"ד):

מצוה נ היא שצוה להקריב קרבן מוסף בחג הסוכות, והוא אמרו יתעלה והקרבן עולה, וזהו מוסף החג. (פינחס, תמידין ומוספין פ"י):

מצוה נא היא שצוה להקריב קרבן מוסף בשמיני של חג והוא מוסף שמיני חג העצרת. ומה שחייבו שנמנה מוסף זה בפני עצמו חלוק מכלל ימי הסוכות, היות הנדרש אצלנו שמיני עצרת רגל בפני עצמו, וזה מבואר תכלית הבאור. (פינחס, תמידין ומוספין פ"י):

מצוה נב היא שצונו לעלות למקדש שלש פעמים בשנה, והוא אמרו יתעלה שלש רגלים תחוג לי בשנה. וכבר התבאר בכתוב כי זאת החגיגה היא שכל מי שיעלה בקרבן יקריבהו. והנה נכפל הצווי פעמים, ולשונם (חגיגה י"א): שלש מצות נוהגות ברגל. חגיגה, ראייה, ושמחה. וחגיגה זו ענינה שיקרב קרבן שלמים, ואין הנשים חייבות בה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת חגיגה. (ולא המספטים, קרנות הלכות חגיגה):

מצוה נג היא שצונו להראות ברגלים, והוא אמרו יתעלה שלש פעמים בשנה ריאה כל זכורך. וענין זאת המצוה שיעלה אדם למקדש עם כל בן זכר שיהיה לו שיוכל ללכת ברגליו יקריב קרבן עולה בראיתו והוא הנקרא עולה ראייה. וכבר קדם לנו אמרם שלש מצות זכו'. וכבר התבאר משפטי מצוה זו רוצה לומר מצות ראייה במסכת חגיגה. והיא גם כן אינה נוהגת בנשים ואין חייבות בה. (לאה, קרנות הלכות חגיגה פ"ב):

מצוה נד היא שצונו לשמוח ברגלים, והוא אמרו יתעלה ושמחת בחגך, והיא מצוה שלישית מן השלש מצות שנוהגות ברגל. וענין הראשון הרמוז אלינו בצווי זה הוא שנקריב קרבן שלמים על כל פנים. ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה והם הנקראים בתלמוד שלמי שמחה. ומהקרבן שלמים אלו יאמרו (ס"ט) נשים חייבות בשמחה. וכבר בא הכתוב וזבחת שלמים וגו'. וכבר התבאר משפטי מצוה זו גם כן בחגיגה, ובכלל אמרו ושמחת בחגך מה שאמרו גם כן לשמוח בהם במיני שמחה וזוהו לאכול בשר ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק מיני פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים. ולשחוק בכל ניגון ולרקד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה, זה כולו נכנס באמרו ושמחת בחגך. ומה שיתחייב מהם יותר שתיית היין לבד, כי הוא יותר מיוחד בשמחה. ולשון גמרא (פסחים ק"ט) שחייב אדם לשמח בנו ובנותיו ברגל כמה משמחן ביין, ושם אמרו תניא רבי יהודה אומר בזמן שביט המקדש קיים אין שמחה אלא בשאר שנאמר וזבחת שלמים עכשיו אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין

קנאת סופרים
מעשה המנחה על תאר הנזכר בכל מין ומין ממנה, והיינו דבפי"ג מהל' מעשה הקרבנות השיב הרב מנחת חביתין עם שאר מנחות אבל בפי"ג מהל' תמידין ומוספין מונה למע' התקריבה פעמים בכל יום להביתו כ"ג וידמה זה אל הקרבנות שחשבן הרב למע' אל הכתנים ולפי חילוף מיתרון כן יתרבו במנינו ועוד מנה אותם למצוה על המקריבין אותן כפי מה שחייבין בתורה. אמנם מה שטנה הרב כל המנחות למצוה אחת יראה מפני שלבושן בשם מנחה יקרא בלשון הכתוב אבל לא נהג כן בקרבנות שקרא לכל מין ומין שם מיוחד בפני עצמו דהיינו עולה השאת אשם שלמים ולזה השוין אלו משמות הרבה פירוש למצות חלוקות והמנחות כל

מצוה ארבעים

שיקריב כהן גדול מנחת חביתין בכל יום בבקר ובערב:
ברא ודאי לא פליג הרמב"ן ז"ל עלה הדודה בזה שהיא מצוה אחת אף על פי שהיא נקריבה פעמים בכל יום דהרי בבת אחת היה נביאה דאנה מתקדשת להצאן כרתן כפי התכלית מביא עשרון שלם ותוצרו מוצה שחרית ומוצה בין הערבים והתקריבה היא מצוה בפני עצמה אל הכ"ג. אבל במעשה המנחה היא נכללת עם שאר מנחות כמ"ע ולקמן ס' מ"ז שהיא

ודברת במ³⁷³, ואלו בשכבך ובקומך אתי לזמן ק"ש³⁷⁴, ואידך מייתרי לדרשא דהכא. ובלכתך בדרך^{371*} פרט לחתן. פירוש³⁷⁵ לאו כשעוסק בנשואין, דהיינו עוסק במצוה דנפקא מבשבתך³⁷⁶, אלא כי אצטרך קרא לחתן שתולך לעשות מצות נשואין או שתזור³⁷⁷, משום שהוא טרוד מחמת מצוה זו, והגיע זמן ק"ש שהוא פטור, משום דטריד בטרדא דמצוה וא"א לו לקיים שתיהם יפה, והיינו פירוקא דפרקינן בסיפא דשמעתא, אלא דמברר לה ואזיל³⁷⁸, ולהכי לא אמרינן בה אלא³⁷⁹, משום דלאו אוקמתא אחריתי³⁸⁰. וכ"ת כיון דכתיב ובלכתך בדרך שנפטר בלכתו לדבר מצוה, ממילא שמעינן כשעוסק במצוה ממש, וכ"ש הוא³⁸¹, ולמה לי בשבתך. י"ל דאלו לא כתב אלא ובלכתך בלחוד, הוה מוקמינן ליה כשהמצוה היא בהליכה עצמה, שהוא עוסק במצוה ממש, כגון התולך להוצאת המת ולהכנסת כלה ועולה לרגל, אבל הולך לדבר מצוה שאין ההליכה גופה של מצוה, לא מיפטר מק"ש ושאר מצוה, אבל השתא דכתיב בשבתך לעוסק במצוה, מיותר ובלכתך בדרך להולך לדבר מצוה.

דלשיטתו על פחות מכביצה חולין א"צ נט"י, והוא נטלם במפה משום דבתרומה מטמא אף בפחות מכביצה, כמבואר בתוס' כו, ב ד"ה נטלו, ועי' מג"א וגאון שם. 369 קו, ב. 370 צ"ל חיישינן. 371 ודלא כר' צדוק דמצריך נט"י לכביצה. דלא קיי"ל כוותיה אלא כסוגית הגמ' בחולין שם. ועי' רא"ה לקמן כו, א ד"ה לא דילמא, ועי' תוס' שם ד"ה הא, ומאירי ובהערות שם. 371* דברים ו, ז. 372 לעיל במשנה. 373 בכ"י נוסף כאן: ביום ולא בלילה. 374 כדאיתא בברכות י, ב. 375 נראה שדברי רבנו מוסבים על דברי רב הונא שאמר לאפוקי האי דבמצוה עסק. ועי' כתב רבנו לאו כשעוסק בנשואין. עי' רשב"א ברכות יא, א. 376 עי' תוס' ד"ה ובלכתך. 377 עי' הערה 385. 378 פי' דמקודם לא נזכר בגמ' שפטור מטעם של טירדא, אלא רק משום שהולך למצוה. 379 וכ"כ הרשב"א בברכות שם עיי"ש. 380 חסר כאן: היא. 381 בדברי רש"י בד"ה ובלכתך בדרך מבואר שאין נפק"מ בין עוסק במצוה למהלך למצוה. וכ"כ הרא"ה דאין לחלק בין עוסק במצוה להולך ואע"ג שלא התחיל, דההליכה היא אחתלתא עיי"ש, וכן מבואר באו"י הבאנו דבריו בהערה 341. וברשב"א ובר"א אשבילי בברכות שם מבואר דס"ל כרבנו. אלא שהם כתבו דלמסקנת הגמ' אף הולך לדבר מצוה חשוב עוסק במצוה. עי' הערה 384.

קים ליה דפירי לא בעו סוכה, והיינו דקאמר התם משום דפירי נינהו ופירי לא בעו סוכה, וכיון שכן הלכתא כרבא³⁶² דהוא בתרא, כ"ש דלא אשכח מאן דפליג עליה. וכשהביאו³⁶³ לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו תוך לסוכה ולא בדרך אחריו. פרישנא בגמרא³⁶⁴ דהת"נ דכביצה גמי לא בעו סוכה, והא דנקט פחות מכביצה משום נט"י ובה"מ, דכביצה בעי נט"י ובה"מ. ולית הלכתא כותיה בחדא מינייהו, דאפי' כזית בעי ברכה³⁶⁵, וה"ה ג"י לחולין³⁶⁶, מי' ר' צדוק כהן היה אוכל³⁶⁷ חוליו בטהרת תרומה³⁶⁸, וקי"ל התם במסכת חולין³⁶⁹ דהתירו במפה לאוכלי תרומה, ולא התירו במפה לאוכלי חולין, דבתרומה זהירי טפי ולא חיישי³⁷⁰ דנגעי בפת, וכיון שכן אפילו יותר מכביצה אינו צריך נטילת ידיים³⁷¹.

גמרא מנא ח"מ דת"ר בשבתך בביתך^{371*} פרט לעוסק במצוה. שהוא פטור מק"ש כשא"א לקיים את שתיהם כדכתיבנא³⁷². ומיותר הוא לדרשא, דלא מיבעי ליה למיכתב אלא

362 כ"כ הרא"ה לקמן כו, א ד"ה לא דילמא עיי"ש. 363 לפנינו: וכשנתנו. 364 לקמן כו, א. 365 דהלכה כר"מ בברכות יט, ב דעל אכילת כזית מברך ברהמ"ז, וכ"כ תוס' כו, ב ד"ה ולא. 366 מפשטות לשון רבנו נראה דכוונתו דעל כזית בעינן נט"י לחולין [וכן דעת הריב"ב], דכמו דעל כזית מברכין ברהמ"ז ה"ג בעי נט"י, והב"י סי' קנח הביא את הרוקח שכתב: אוכל פחות מכביצה יטול מספק ולא יברך, והביאו להלכה בשו"ע ס"ב, וכתב ע"ז הגאון דספיקו של הרוקח הוא במה שאמרו בסוגיין דכביצה בעי נטילה הוא לר' צדוק לטעמיה דס"ל לענין בהמ"ז כר' יהודה וה"ה לענין נטילה, אבל לדין דקי"ל כר"מ דכזית סגי ה"ה לענין נטילה, או י"ל דאף לר"מ משום דאין מטמא בפחות מכביצה לא בעי נט"י עיי"ש. (ומש"כ הרא"ה לקמן כו, א ד"ה לא דילמא, דאי לא הכי [שאם ר' צדוק לא היה אוכל חוליו בטהרת תרומה] לא הוה צריך למפה כלל לפחות מכביצה. ומבואר דבפחות מכביצה א"צ נט"י. יתכן דכונת הרא"ה דלר' צדוק לשיטתו דס"ל כר"י דעל כביצה מברכין ברהמ"ז, לפי"ז לא היה צריך נט"י על פחות מכביצה). ומסקנת הגר"א שם דעל כזית צריך נט"י וברכה עיי"ש, ועי' שער הציון שם ס"ק יא, וראה ר"י מלוניל. 367 צ"ל ואוכל. 368 ולכן נטלם במפה אף לפחות מכביצה, אף

כהנים וגו' ושם נעלה ונראה לפניך בשלש פעמי רגלינו וגו',
דלכאורה הרי זו חזרה על הבקשה הקודמת של והביאנו לציון ברנה
וגו', אלא שקודם היתה זו בקשה על התכלית של הקרבת הקרבנות,
וכאן הבקשה היא על התכלית של ראית פנים והעליה לרגל וקיומם
של חובות הרגל וא"ש (בשם הגרמ"ש שליט"א).

ואין אמת? יכולים לעלות ולראות ולהשתחות לפניך

ועד"ז? בתפלת "מלך רחמן": ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך. ולכאורה אין מן הצורך להזכיר את העליה וסגי בהזכרת הראיה שהיא העיקר. אכן לקושטא דמילתא העליה אינה אך הכשר והכנה למצות ראית פנים בעזרה אלא שהיא מצוה בפ"ע ותכלית לעצמה. ויעוין לשון הרמב"ם בסה"מ מ"ע כ' במצות בנין בית הבחירה: "ואליו תהי' ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה". והרי שזו עצמה מן התכלית של ביהמ"ק שיהיה מקום לילך ולעלות אליו. וכ"ה בריטב"א (סוכה כ"ה א' ד"ה ובלכתך) דעליה לרגל אינה בגדר הכשר מצוה וכשאר הולך לדבר מצוה אלא שהמצוה היא בהליכה עצמה וחשיב דעוסק במצוה ממש עיי"ש. וכן הוא מבואר בלשון הגמ' (פסחים ח' ב'): "מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו נמצאת עליה שלא לשמה כיוצא בו מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דיינו נמצאת עליה שלא לשמה". ויסוד הדבר בקרא (שמות ל"ד כ"ד): כי אורי' וגו' ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה' אלקיך שלש פעמים בשנה (ויעו"ש בגמ' פסחים שדרשו מהאי קרא דכל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושאין לו קרקע אינו עולה לרגל, ואף כאן ההדגשה על העליה). ומשום כך שפיר נזכרת היא העליה בנוסף להזכרת הראיה שהרי היא עיקר לעצמו וכאמור.

והנה אמרו בגמ' (חגיגה ג' א'): דרש רבא מאי דכתיב "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב" כמה נאין רגליהן של ישראל

יב א ויאמר יהוה אל-אברם לך-לך מארצה

וממולדתך ומבית אביך אל-הארץ אשר

אראך: ב ואעשך לגוי גדול ואברכך

ואגדלה שמך ויהי ברכה: ג ואברכה

מברכך ומקללך אאר ונברכו בך כל

משפחת האדמה: ד וילך אברם כאשר דבר

אליו יהוה וילך אהו לוט ואברם בין-חמש

שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן: ה ויקח

אברם את-שרי אשתו ואת-לוט בן-אחיו

א ואמר יי לאברם אזל לך מארעה ומילדותך ומבית אבוקך לארעה די אחוינך: ב ואעבדנך לעם סגיי ואברכנך וארבי שמך ותהי מברך: ג ואברך מברכך ומלטטף אלוט ויתברכון בדילך כל זרעית ארעה: ד ואזל אברם כמא דמלל עמה יי ואזל עמה לוט ואברם בר שבעין וחמש שנין במפקה מחרן: ה ודבר אברם ית שרי אמתה וית לוט בר אחוהי וית כל קניניהון די קנו וית נפשטא דשעבידו לאורייתא בתרין ונפקו למיזל לארעה דכנען ואתו לארעה דכנען: ו ועבר אברם

ואת-כל-רכושם אשר רכשו ואת-הנפש אשר-עשו בחרן ויצאו

ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען: ו ויעבר אברם בארץ

רש"י

והלא כבר ילא משם עם אביו וצא עד חרן, אלא כן אמר לו, התרחק עוד משם ולא מצינו אציק: אשר אראך. לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחצנה בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. כיוצא בו את פנה את יחידה אשר אהבת את יצחק (להלן כג ט). כיוצא בו על אחד הקרים אשר אמר אליך (סג). כיוצא בו ויקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דבר אליך (וינה ג ט) (ב"ר לט ט). ונברכו בך. יש אגדות רבות, וזהו פשוטו, אדם אומר לבנו תהא כאברהם. וכן כל ונברכו בך שבמקרא, וזה מוכיח קך יצרך ישראל לאמר ישמך אלהים קאפריים וקמנשה (להלן מט ט): אשר עשו בחרן. שהניסין [ס"א שהניסוס] תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשהו (ב"ר לט ט). ופשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם, כמו עשה את כל הפצד הזה (להלן לא ב), וישראל עשה קול (במדבר כד יט), לשון קונה וכוונס: (י) ויעבור אברם בארץ. נכנס למוכהי:

יב (א) לך לך. להנאתך ולטובתך. שם אעשך לגוי גדול, כאן אי אמה זוכה לבנים (ראה ראש השנה טו), ועוד שאודיע טבעך בעולם (ב"ר לט ט): (ב) ואעשך לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים, ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הווקק לשלש זרכות הללו, שהנטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם: ואברכך. בממון. בראשית רבה (לט ט): [ס"א וזה ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על שמך, שעד עכשיו שמך אברם, מכאן ואילך אברהם, ואברהם עולה מאחים ארבעים ושמונה, כנגד איבריו של אדם (סג). רש"י ישן]: והיה ברובה. הזרכות נחונות צידך. עד עכשיו היו צדיק, זרכתי את אדם ואת נח ואותך, מעתה אתה תצרך את אשר תחפון (סג). דבר אחרי ואעשך לגוי גדול, זה שאומרים אלהי אברהם. ואברכך, זה שאומרים אלהי יצחק. ואגדלה שמך, זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בזולת, תלמוד לומר והיה זרכה, בן חותמין ולא בהם (פסחים ק"ו): מארצך [וממולדתך].

שפתי חכמים הקצור

ואעשך לגוי גדול כי אתה תהיה כמו גוי גדול ויאמרו עליך אלהי אברהם, ובמלת 'אברכך' שמורה עוד על תוספת ברכה רמו שיאמרו גם כן על בנו 'אלהי יצחק', וכן ביאגדלה שמך שמורה עוד על תוספת גדולה רמו שיאמרו גם כן על בן בנו 'אלהי יעקב' (רא"ם). ה. כי למה לו להאריך לכתוב 'מארצך' וגו' הוה ליה למימר 'לך לך אל הארץ' וגו', אלא כדי לחבב את ארצו בעיניו, כי ברובי התוארים שמחבב את ארצו ומולדתו ירבה צערו בעזיבת המקום ההוא, וככה ירבה שכרו כי 'לפום צערא אגרא' (אבות פ"ה מ"א), וכן בעקדת יצחק (להלן כב ב) הרבה לו בתוארים על בנו כדי לחבב בנו בעיניו ויגדל צערו, ובוזה יגדל גם כן שכרו (מנח"ם ע"י רא"ם). ו. דבכל מקום פירש 'יעבור' לעבור הארץ

א. ואילו השני דברים לעשותך לגוי גדול ולהודיע טבעך בעולם הוא פירוש על מה שכתב לעיל 'להנאתך ולטובתך', וזהו שאמר 'לך לך' וגו' 'ואעשך' וגו' (מנח"ם). ב. ולפיכך ברכו בשלש זרכות הללו ולא בשאר זרכות (מנח"ם). ואף שלא שייך אצל אברהם מיעוטים הללו דהרי לא היו לו בנים, וגם לא עושר דהא 'בחזרתו פרע הקפותיו' (רש"י להלן יג א), וגם לא שמענו שהיה בשם טוב, מכל מקום הוצרך לברכו, דכל שכן הוא דמי שאין לו ודאי לא יזכה בהם על ידי הדרך (נח"ם). ג. כתב הרא"ם דרש"י הביא פירוש זה שחולק על מה שאמר 'להנאתך ולטובתך' (מנח"ם). ד. רצונו לומר לפי שאין אומרים 'אלהי' אלא על רבים כמו אלהי ישראל, אלהי העברים, ועל יחיד לא מצינו לומר אלהי, לכך ברכו

ופוחזים. עוסקים בליצנות. לסולמה של צור. צור היתה יושבת על הר גבוה והיו עולין לה במעלות לפיכך קורין אותה סולם (רש"י). ט [יא] אם הראשונה ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי שניה חביבה מן הראשונה כצל (א"א). וכן הוא לקמן פרשה

ג"ה. משום דארץ המוריה רמו שמשם הוראה או יראה יוצאה לעולם כדלקמן בפרשה ג"ה. פירוש אחר איזו חביבה לפני ה' פ"י וקאמר שנסיון העקידה חביב מפי ולכן זרזו יותר בו שהורו הרדך באומרו אל ארץ המוריה (יפ"ת). [יב] מארפכי מאיפרכיא שלך. כלל המחזו. ושכינתך היא המדינה ששוכן בה ולפ"ז מבית אביך ירחו על העיר שיושב בה והוא בית אביו. או יהיה פירוש איפרכיא המדינה. והשכונה העיר שסמוך להמדינה אשר שוכן בו ומבית אביך בא לרמוז לו שיפרד מהם (יפ"ת). זו שכונתך. וכן לקמן בפרשה ג"ט גרסינן מארץ מולדתך זו שכונתך אבל במד' רות גרסינן וארץ מולדתך איפרכיא שלך. ועיין ביפ"ת. ולמה לא גילה לו. פ"י ארץ כנען. ומשני כדי לחבבה בעיניו שיהיה תאב לדיעתה ותבוא לו הידיעה אחר התשובה כראמר רב הונא משהא הקב"ה ומתלא עיניהם וכו' (יפ"ת). על כ"ל פסיעה ופסיעה. שמי שגמבתו למקום ידוע סמוך לבו שכהניע שם ינוח. אבל מי שהולך בלי ידיעת מקום תחנותו יראה בעיניו כל פסיעה ופסיעה מושא כבוד. ולכן כל עוד שיהיה פוסע יגדל שכרו. והכי אי' במדרש תנחומא. זה יחיד לאמו כו'. הלשון קצר פה וה"ג לקמן פ' ג"ה א"ל תרין בנין אית לי א"ל את יחידך א"ל זה יחיד לאמו זה יחיד לאמו כו'. ובאמת אברהם לא השיב דבר אלא לפי שבאמר בנך יסופק איזה בן כו' לכן הוסיף הקב"ה ביאור בדבריו אלא שהמדרש סידר

אברהם בארץ וגו' והכנעני אז בארץ פי' שראה אותם עוסקים בעבודת הארץ וכשר הדבר בעיניו אז אמר לו הש"י לזרעך אתן את הארץ הזאת ודעת המדרש שכל עיניו אברהם והאבות רק ע"י תפלה ולא עשו שום דבר כלא רשות הש"י. גם מרומז בלשון הרואה אתה שובה העיר אשר תהיה ישרה ונכונה בעיניך. ט שתי פעמים. ע"י לקמן פ' ג"ה סימן ז' דכאן חסר סוף המאמר באיזה דפוסים מן מה דכתיב ולך לך אל ארץ המוריה הרי השני חביב פירוש שכאן כתוב לך לך אל הארץ אשר אראך הרי לא ידע להיכן ילך ושם כתוב ולך לך אל ארץ המוריה שגלה לו להיכן ילך. נמצא שהשניה חביבה שארץ המוריה ששם הר המוריה חביבה מכל ארץ כנען. מאפרכי שלך כו'. זו שכונתך. כמ"ש לקמן שם ג"ה ופ' ג"ט סימן יו"ד היינו עיר מולדתו והערים הסמוכים לה. על כ"ל פסיעה. ושם ג"ה הגירסא על כל דיבור ועל כל פסיעה כי מאחר שאינו ידע להיכן הולך הרי כל פסיעה בספק ונסיון ושמא יצטרך לחזור לאחוריו. הוא דעתיה דר' יוחנן. ע"י לקמן ג"ה שם כלשון זה על מ"ש שם אשר אומר אליך ומביא מכאן אשר אראך. ומתלא עיניהם. שיהיו עיניהם תמיד נשואות אליו ליחל ולצפות. וקרא אליה את הקריאה. כששלח את יונה לנינוה בפעם הב' ויקשה למה לא הביא פסוק של נבואה א'

ופוחזים. עוסקים בליצנות. לסולמה של צור. צור היתה יושבת על הר גבוה והיו עולין לה במעלות לפיכך קורין אותה סולם (רש"י). ט [יא] אם הראשונה ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי שניה חביבה מן הראשונה כצל (א"א). וכן הוא לקמן פרשה ג"ה. משום דארץ המוריה רמו שמשם הוראה או יראה יוצאה לעולם כדלקמן בפרשה ג"ה. פירוש אחר איזו חביבה לפני ה' פ"י וקאמר שנסיון העקידה חביב מפי ולכן זרזו יותר בו שהורו הרדך באומרו אל ארץ המוריה (יפ"ת). [יב] מארפכי מאיפרכיא שלך. כלל המחזו. ושכינתך היא המדינה ששוכן בה ולפ"ז מבית אביך ירחו על העיר שיושב בה והוא בית אביו. או יהיה פירוש איפרכיא המדינה. והשכונה העיר שסמוך להמדינה אשר שוכן בו ומבית אביך בא לרמוז לו שיפרד מהם (יפ"ת). זו שכונתך. וכן לקמן בפרשה ג"ט גרסינן מארץ מולדתך זו שכונתך אבל במד' רות גרסינן וארץ מולדתך איפרכיא שלך. ועיין ביפ"ת. ולמה לא גילה לו. פ"י ארץ כנען. ומשני כדי לחבבה בעיניו שיהיה תאב לדיעתה ותבוא לו הידיעה אחר התשובה כראמר רב הונא משהא הקב"ה ומתלא עיניהם וכו' (יפ"ת). על כ"ל פסיעה ופסיעה. שמי שגמבתו למקום ידוע סמוך לבו שכהניע שם ינוח. אבל מי שהולך בלי ידיעת מקום תחנותו יראה בעיניו כל פסיעה ופסיעה מושא כבוד. ולכן כל עוד שיהיה פוסע יגדל שכרו. והכי אי' במדרש תנחומא. זה יחיד לאמו כו'. הלשון קצר פה וה"ג לקמן פ' ג"ה א"ל תרין בנין אית לי א"ל את יחידך א"ל זה יחיד לאמו זה יחיד לאמו כו'. ובאמת אברהם לא השיב דבר אלא לפי שבאמר בנך יסופק איזה בן כו' לכן הוסיף הקב"ה ביאור בדבריו אלא שהמדרש סידר

ופוחזים אמר הלואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת, וכיון שהגיע לסלמה של צור ראה אותן עסוקין בנכוש בשעת הנכוש בעדור בשעת העדור אמר הלואי יהא חלקי בארץ הזאת. אמר לו הקדוש ברוך הוא לזרעך אתן את הארץ הזאת.

ט אמר ר' לוי שתי פעמים פתיב לך לך ואין אנו יודעים אי זה חביבה אם השניה אם הראשונה. ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי השניה חביבה מן הראשונה. אמר ר' יוחנן לך לך מארצך מארפכי שלך, וממולדתך זו שכונתך. ומבית אביך, זו בית אביך. אל הארץ אשר אראך, ולמה לא גלה לו כדי לחבבה בעיניו ולתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה. הוא דעתיה דר' יוחנן דאמר ר' יוחנן (בראשית כב ב) ויאמר קח נא את בנך את יחידך, אמר לו יונה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו. אמר לו (שם) אשר אהבת, אמר לו ואית תחומין במעיא, אמר לו (שם) את יצחק. ולמה לא גלה לו, פרי לחבבו בעיניו ולתן לו שכר על כל דיבור ודיבור דאמר ר' הונא משם ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי משהה הקדוש ברוך הוא ומתלא עיניהם של צדיקים ואחר כך הוא מגלה להם טעמו של דבר, כך אל הארץ אשר אראך, על אחד ההרים אשר אמר אליך. (יונה ג ב) וקרא אליה את

ופוחזים. עוסקים בליצנות. לסולמה של צור. צור היתה יושבת על הר גבוה והיו עולין לה במעלות לפיכך קורין אותה סולם (רש"י). ט [יא] אם הראשונה ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי שניה חביבה מן הראשונה כצל (א"א). וכן הוא לקמן פרשה ג"ה. משום דארץ המוריה רמו שמשם הוראה או יראה יוצאה לעולם כדלקמן בפרשה ג"ה. פירוש אחר איזו חביבה לפני ה' פ"י וקאמר שנסיון העקידה חביב מפי ולכן זרזו יותר בו שהורו הרדך באומרו אל ארץ המוריה (יפ"ת). [יב] מארפכי מאיפרכיא שלך. כלל המחזו. ושכינתך היא המדינה ששוכן בה ולפ"ז מבית אביך ירחו על העיר שיושב בה והוא בית אביו. או יהיה פירוש איפרכיא המדינה. והשכונה העיר שסמוך להמדינה אשר שוכן בו ומבית אביך בא לרמוז לו שיפרד מהם (יפ"ת). זו שכונתך. וכן לקמן בפרשה ג"ט גרסינן מארץ מולדתך זו שכונתך אבל במד' רות גרסינן וארץ מולדתך איפרכיא שלך. ועיין ביפ"ת. ולמה לא גילה לו. פ"י ארץ כנען. ומשני כדי לחבבה בעיניו שיהיה תאב לדיעתה ותבוא לו הידיעה אחר התשובה כראמר רב הונא משהא הקב"ה ומתלא עיניהם וכו' (יפ"ת). על כ"ל פסיעה ופסיעה. שמי שגמבתו למקום ידוע סמוך לבו שכהניע שם ינוח. אבל מי שהולך בלי ידיעת מקום תחנותו יראה בעיניו כל פסיעה ופסיעה מושא כבוד. ולכן כל עוד שיהיה פוסע יגדל שכרו. והכי אי' במדרש תנחומא. זה יחיד לאמו כו'. הלשון קצר פה וה"ג לקמן פ' ג"ה א"ל תרין בנין אית לי א"ל את יחידך א"ל זה יחיד לאמו זה יחיד לאמו כו'. ובאמת אברהם לא השיב דבר אלא לפי שבאמר בנך יסופק איזה בן כו' לכן הוסיף הקב"ה ביאור בדבריו אלא שהמדרש סידר

ופוחזים. עוסקים בליצנות. לסולמה של צור. צור היתה יושבת על הר גבוה והיו עולין לה במעלות לפיכך קורין אותה סולם (רש"י). ט [יא] אם הראשונה ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי שניה חביבה מן הראשונה כצל (א"א). וכן הוא לקמן פרשה ג"ה. משום דארץ המוריה רמו שמשם הוראה או יראה יוצאה לעולם כדלקמן בפרשה ג"ה. פירוש אחר איזו חביבה לפני ה' פ"י וקאמר שנסיון העקידה חביב מפי ולכן זרזו יותר בו שהורו הרדך באומרו אל ארץ המוריה (יפ"ת). [יב] מארפכי מאיפרכיא שלך. כלל המחזו. ושכינתך היא המדינה ששוכן בה ולפ"ז מבית אביך ירחו על העיר שיושב בה והוא בית אביו. או יהיה פירוש איפרכיא המדינה. והשכונה העיר שסמוך להמדינה אשר שוכן בו ומבית אביך בא לרמוז לו שיפרד מהם (יפ"ת). זו שכונתך. וכן לקמן בפרשה ג"ט גרסינן מארץ מולדתך זו שכונתך אבל במד' רות גרסינן וארץ מולדתך איפרכיא שלך. ועיין ביפ"ת. ולמה לא גילה לו. פ"י ארץ כנען. ומשני כדי לחבבה בעיניו שיהיה תאב לדיעתה ותבוא לו הידיעה אחר התשובה כראמר רב הונא משהא הקב"ה ומתלא עיניהם וכו' (יפ"ת). על כ"ל פסיעה ופסיעה. שמי שגמבתו למקום ידוע סמוך לבו שכהניע שם ינוח. אבל מי שהולך בלי ידיעת מקום תחנותו יראה בעיניו כל פסיעה ופסיעה מושא כבוד. ולכן כל עוד שיהיה פוסע יגדל שכרו. והכי אי' במדרש תנחומא. זה יחיד לאמו כו'. הלשון קצר פה וה"ג לקמן פ' ג"ה א"ל תרין בנין אית לי א"ל את יחידך א"ל זה יחיד לאמו זה יחיד לאמו כו'. ובאמת אברהם לא השיב דבר אלא לפי שבאמר בנך יסופק איזה בן כו' לכן הוסיף הקב"ה ביאור בדבריו אלא שהמדרש סידר

הדברים כאילו אברהם היה מתוכח עמו (יפ"ת). משהה הקדוש ברוך הוא כו'. כלומר משהה להם הדיבור בדבר מצוה להעמידם בתחלת ממושכה כדי להרבות שכרם דלפום צערא אגרא. אל הארץ אשר אראך. ועל אחד ההרים אשר אומר אליך. ולא גילה לו כדי להרבות שכר על כל דיבור ודיבור. וכיוצא בו הרבה בתנ"ך.

רש"י

ט ואית תחומין במעיא. וכי יש תחומים נמצים שאני יודע איזה מהם אני אוהב יומר.

מתנות כהונה

ופוחזים. פי' הערוך קופנים כלומר עוסקים בליצנות ושחמנות. לסלמה של צור. פירש"י פ"ק דגילה צור היטה יושבת על הר גבוה והיו עולין לה במעלות לפיכך קורין אותה סולם. הארץ הזאת. ה' להלך קדיק הלך המיוחד שמדת אומה. ט שתי פעמים. אחת כלן ואחת גני עקידת יצחק. [ה"ג פנ"ה וזילקוט]. אם הראשונה ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי שנייה חביבה מן הראשונה. פירוש מלל אמר ג"כ אל ארץ כנען ופירש אומה כהדיא ארץ המוריה הוי גלה ששהליטה היא היטה

ופוחזים. פי' הערוך קופנים כלומר עוסקים בליצנות ושחמנות. לסלמה של צור. פירש"י פ"ק דגילה צור היטה יושבת על הר גבוה והיו עולין לה במעלות לפיכך קורין אותה סולם. הארץ הזאת. ה' להלך קדיק הלך המיוחד שמדת אומה. ט שתי פעמים. אחת כלן ואחת גני עקידת יצחק. [ה"ג פנ"ה וזילקוט]. אם הראשונה ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי שנייה חביבה מן הראשונה. פירוש מלל אמר ג"כ אל ארץ כנען ופירש אומה כהדיא ארץ המוריה הוי גלה ששהליטה היא היטה

ופוחזים. פי' הערוך קופנים כלומר עוסקים בליצנות ושחמנות. לסלמה של צור. פירש"י פ"ק דגילה צור היטה יושבת על הר גבוה והיו עולין לה במעלות לפיכך קורין אותה סולם. הארץ הזאת. ה' להלך קדיק הלך המיוחד שמדת אומה. ט שתי פעמים. אחת כלן ואחת גני עקידת יצחק. [ה"ג פנ"ה וזילקוט]. אם הראשונה ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי שנייה חביבה מן הראשונה. פירוש מלל אמר ג"כ אל ארץ כנען ופירש אומה כהדיא ארץ המוריה הוי גלה ששהליטה היא היטה

מסורת המדרש
יב פנהדרין דף פ"ט. לקמן פרשה ג"ה. פירש"י פרק ל"א. פסיקתא רבתי פ"ג מ' מ' מדרש סהלים ממוזר כ"ט. ממוזל וילא סימן כ"ב. ילקוט שאן רמז פ"ג וילקוט וילא רמז ג"ו.

חידושי הרד"ך
של צור. הוא נבול א"י כראיחא (בעירובין כ"ב).

ענף יוסף
ח [י] אמר הלואי יהא חלקי כו'. א"ל הקב"ה לזרעך אתן כו'. דעת המדרש שכל עיניו האבות היו רק ע"י תפלה. גם מרומז במ"ש אל הארץ אשר אראך. מלשון הרואה אתה שובה העיר. אשר תהיה ישרה ונכונה בעיניך.

אמרי יוסף
ראה אותן עסוקין בניכוש. והיינו ויעבור אברהם בארץ וראה הכנעני אז יושב בעסק הארץ א"ל הקב"ה לזרעך נתתי הארץ הזו הנחה לך. ט הוא דעתיה דר' יוחנן. כלומר כאן מצוה לומר לא גלה לו בפשיטות שחתם ואמר אל הארץ אשר אראך כדוותה נמי כדאמר אל אחד ההרים אבל בהודעתו ליצחק גילה לו רק אחר מענות הרבה זהו מין סתימה ליתן לו שכר על כל דיבור ולזה ר' הונא אמר ודכוותה על אחד ההרים.

ליקוטים
ט ב' פעמים. אחת כאן ואחת בעקידת יצחק וזו המ"כ מן מה דכתיב אל ארץ המוריה הוי שניה חביבה מן הראשונה ופירושו מדפירש בהדיא ארץ המוריה שהוא הר ה' מקום המקדש מאד ועיקר כוונתם כי לך לך פירושו לטובתך כי שם תושלם בשלימות אלהית והנה פה אמר לו שליומתך תלוי בשתרחיק מארצך שהיא מקום יעים ותתור כא"י בכלל, ששם קדושה יש בה ואח"כ אמר עוד לטובתו וגלה לו הר ה' ששם מקום בהמ"ק שזהו הר המוריה אשר שם עיקר הקדושה אשר אין למעלה הימנה. מאפרכי. הוא העיר שהיה דר בה ואף מעירות השכנים לעירו. ובתנאי שיתרחק מבית אביו ולא יליכם עמו כ"א יפרד מהם (אשד הנחלים).

שיעורי הגרמ"ד הלוי על התורה

פרשת לך לך

**הציווי הוא על ההליכה עצמה, ושזו יש לו
שכר על כל פסיעה ופסיעה.**

לך לך מארצך וממולדתך ומבית
אביך וגו' (יב, א)

ועי' ברמב"ם (פ"א מעכו"ס ה"ג) שכחצ
'כיון שגבר עליהם צראיותיו ציקש
המלך להורגו, ונעשה לו נס ויאל לחרן,
והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העם,
ולהודיעם שיש אלוך אחד לכל העולם ולו
ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם
מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע
לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם
בשם ה' אל עולם ע"כ, וז"ל דהלא יאל לארץ
כנען רק ע"פ ציווי ה'.

והנה לעיל בסו"פ נח כבר נאמר שיאל
אברהם מאור כשדים, וכחצ ע"ז
רש"י דמ"מ אמר לו הקב"ה להוסיף
ולהתרחק מבית אביו, ועיין בזה ברמב"ן
ובאנן עזרא, וא"כ י"ל דדברי הרמב"ם קאי
על ההליכה הראשונה.

והנה רש"י פירש לך לך להנאתך ולטובתך
וכו', וז"ע לפ"ז הא דאיתא בפרקי
דר"א (פרק כו) דהליכה זו היתה אחת
מעשרה נסיונות שנחנקה אברהם, והלא
כיון שנאמר לו שהוא להנאתו ולטובתו אין
זה נסיון.

צ"ב דכש"אדם הולך ממקום למקום הרי
מתחילה הולך מביתו ואח"כ ממולדתו
ואח"כ מארצו, וכאן הפך את הסדר ואמר
מתחילה מארצך ואח"כ ממולדתך ואח"כ מבית
אבך. וביאר הגר"ם ז"ל דאילו היה אומר
כסדר, היה הפירוש דבאמת אין כאן אלא
מנוה אחת והיא לילך מארצו, אלא ^{ההנהגה} אלא
ההליכה הוא מביתו ואח"כ ממולדתו ואח"כ
מארצו, אמנם כשהפך את הסדר חידש בזה
דהם ג' מנוות, מנוה ללאת מארצו ומנוה
ללאת ממולדתו ומנוה ללאת מבית אביו.

**ורש"י פירש (בפסוק ב) דלא גילה לו הארץ
מיד כדי לחצבה בעיניו ולחת לו שכר
על כל דבור ודבור. וכ"ה במדרש רבה (לט,
ט) ליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה.
וביאר הג"ר ברוך צער ז"ל דאילו היה מגלה
לו את המקום מיד, אזי לא היתה נחשבת
ההליכה למנוה אלא רק להכשר מנוה, שכן
המנוה היא להגיע אל אותו המקום, וההליכה
הינה ההכשר אין להגיע לשם, וממילא לא
היה לו שכר על כל פסיעה ופסיעה צפני
עצמה, אמנם כשלא גילה לו את המקום אזי**

הכל הייבין פרק ראשון הגיגה

ג.

יא א מ"ג פ"ג מהלכות
תורה הלכה ב'
יב ב מ"ג פ"ג מהלכות
א קמ"ג עין רט:

רבינו הנגאל

מחשש המדבר ואינו
שומע או שומע ואינו
מדבר שפטר ואף על פי
שפטר מן הראיה חייב
בשמחה חרש שאינו
שומע ולא מדבר ושומע
וקטן פטורין אף מן
השמחה הראיה ופטורין
מכל מצות האמורות
בתורה. ומנא לן דהני
פטורין מן הראיה דגמר
ראיה ראיה מהקהל וכתוב
ביה בהקדמה למען ישמעו
ולמען ילמדו ותניא למען
ישמעו פרט למדבר ואינו
שומע שפטר למען
ילמדו פרט לשומע ואינו
מדבר. ומקשינן איני
דכל מאן דלא ממלל
לא גמר הוא הנהו תרי
אילני דבעא רבי רחמי
עליהון ואתפחתו
ואשתכחו דהו גמירי
הלכתא וסיפרי וספרא
ותוספתא וכולה תלמודא.
ופריך מר זוטרא קרי
ביה למען ילמדו הן
לאחרים ורב אשי קאי
כוותיה דודאי ילמדו
פשיטה וכיון דאילמא הוא
איני דגמירי לא מצי
לאגמירי הוא לאחריני.
הא דא"ר תנחום חיגר
ברגלו אחת חרש באזנו
אחת פטורין מן הראיה
פשוטות הן. בת נדיב בת
אברהם שנקרא נדיב כ"י.
והבור רב אבי מר מרס
אין בו אבל נחשים
ועקרבים יש בו. ת"ר
מעשה בר' יוחנן בן
ברוקה ור' אלעזר
חסמא שהלכו להקביל
פני ר' יהושע בבקיעין
ואמרו כי ר' אלעזר בן
עזריה דרש הקהל את
העם האנשים והנשים
והטף הא תיבת אנשים
ונשים וטף למה לי כו'.
ועוד דרש את ה'
האמרת היום וכו' אתם
עשיתו חטיבה אחת כו':

הגהות וצינונים

[א] [בכ"י הגירסא
קמ"ג] [ג] [גליין]. וכו'.
בכתי"ב [ד] [בכתי"ב
וראשונים
ותוספתא
מהרצ"ח
בילקו"מ].
[ה] דמ"ג (לפני הצענון)
[ו] [תוספתא
והגירסא
מלמען, ולפ"ז פירשו
דרשא דרב תנחום
מלמען ישמעו נפקא
וכ"ה ברמב"ם ובסמ"ג
ורע"ב, ופשוט שכן
היתה גירסתם (דק"ס):
[ז] צ"ל וראשו (רש"י).
[ח] [בכתי"ב: [ו] [ועי'
תרי"ט סוף פ"ג דאבות]
[גליין]. ועי' ובדפ"י לתא
"בן" והוסיפו טענות
(דק"ס עיי"ש): [י] [פי'
ציר אחד בעולם כלומר
דבר הניכר שאין כמותו,
ערוך בשם רב האי
בערך אמר] [גליין]:
[יא] ד"ה חייב ר"ה
ושאינו שריך לעמוד
הקודם: [יב] בכתי"ב
[יג] [בנקום תיבת
"מהקהל" לכאורה צ"ל
מק"ל וחומר (גלינות
קמ"ג). ועי' הגי' הב"ח:
[יד] צ"ל דכיון (רש"י):
[טו] תיבות "עד האיגרא"
נראה למחוק (רש"י):
[טז] נ"ל דצ"ל כבאונם
(אהל משה): [יז] צ"ל
ארגזים (רש"י):

גמר ראיה ראיה מוהקהל. ונשים ליכא לחיובי דקא ממעטו ליה
לקמן^(ז) מוכרך וכן אמרינן לקמן הא למה לי קרא תיפוק לי
דמצות עשה שהזמן גרמא מהו דתימא יולף ראיה מהקהל מה להלן
נשים חייבות וטפלים לא מחייבינן כמו דהקהל וליתן שכן למציאיהם
כי התם דמקל וחומר פטרינן ליה
כדפרישית לעיל דנשים פטורות טפלים
לא כל שכן (ז) ולקמן^(ז) דמרינן קטן
שהגיע לחינוך מדכתיב כל ולא גמרינן
מהקהל^(ז) התם אסמכתא בעלמא הוא
כדמסיק ומהאי ק"ו נמי פטור וכי
פריך דרצנן הוא מצי לאקשויי למה
לי קרא ליגמר מהקהל אלא עדיפא
מינה פריך:

מלמען ישמעו נפקא. דפשטיה
דקרא משמע האזינה
והצין שיצן מה שילמדו הלך מה
לנו ששמע כיון דלא גמיר ממעטין
ליה ספיר:

אלא קרי ביה צמיען ילמדו. ואף
על גז דלא משתעי גמיר
ולכתיב לא נפקא להו מלמען ישמעו
וכן מדבר ואינו שומע אפילו שמע עד
השתא דמצי גמיר לאחריני כיון דלא
מצי גמיר צמיעי הליכה מה לו ללכת
וכיון^(ז) דלא שמע לא גמיר מכלל ולהצא
אע"ג דגמיר לאחריני עד האידנא^(ז)
לא יזיל השתא כיון דלא יועיל לו
הליכה זו דהא לא קאמר קרא
הקהל אלא ששמעו בקריאת המלך
ויצטו מהשתא ויצאו ליד יראת ה' ו
דכתיב צפייה דקרא ויראו את ה'
והש"ס לא חש להציאו דפשיטא ליה
דמשתעי צמיעי אצל מלמען ילמדו לא
מצי מפיק (א) צלל ישמעו דלא הוינא
מקמי מדבר ואינו שומע כיון דשמע
וגם יצין למה נקהלו עכשיו וגם (ז)

ילמדו כדאמרינן לקמן:
חרש באזנו אחת. צירושלמי^(ז)
אמר ר' יוחנן צעי טרש
צאזנו אחת מהו ח"ר יוסי צר צון
פלוגמא דרצי יוסי ורצנן דתני רצי
יוסי ולצני אהרן תעשה כתנות

(שמות כח) רצנן אמרי שתי כתנות
לכל אחד רצי יוסי אמר אפילו
כתנות (ז) לכל אחד ואחד הכי נמי רצנן
אמרי צאזניהם שתי אזנים לכל אחד
ורצי יוסי אמר^(ז) און לכל אחד ואחד:
אף על גב דלא שמועי. מחמת שהן
רחוקים אצל אס היו חרשין
ממעטין מצאזניהם^(ז):

מפעמים נפקא. וכי אמרינן
לקמן רגלים פרט
לבעלי קצין אסמכתא בעלמא הוא
דמפעמים נפקא וכי פריך צמעות
תלילה (צמעות דף קג. וספ) וצערנין
פרק האומר משקלי (דף יט: וספ)
ומיינה רגלים פרט לבעלי קצין
היה (ז) מדסמכיה רגלים^(ז) קאמר
ולא משום שהוא עיקר דרשה^(ז):

תחילה צמיעים. שילטויה על המילה
טפי מכל אותם שלפניו:
נשים צמיעים. אמר צירושלמי^(ז)
דלא כן עזאי (ז) דאמר
חייב אדם ללמד לצמו תורה:
כדי יתין שכר צמיעיהו. ועל
זה סמכו^(ז) להציא קטנים
צבית הכנסת:

ומי
חטיבה אחת בעולם ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר
וכי

^(ז) חייב בשמחה. לשמחה צמג דכתיב ושמחת צמגך (דברים טו)
ואמרינן לקמן (דף ט.) דשמחה צמלים לאכול את הכזר וילפינן לה
(פסחים דף קט.) מוצמת שלמים ואכלת
מ"ש לענין ראיה דפטור ולענין שמחה
ולא מדבר. היינו טרש דמחמתין
סמכו לשומה וקטן: ראיה מוהקהל.
דכתיב צמרת הקהל צמא כל ישראל
לראות וגו' ופרשת הקהל המלך היה
קורא משנה תורה צמורה צלל מולאי
שמה^(ז) דכתיב מקן צבע שנים צמועד
שנת השמטה וגו' (דברים לא): פרט
צמועד ואינו מדבר. השתא משמע
שאין זה ראוי ללמוד: הצמא.
משניות: צמיען ילמדו. ואין זה ראוי
ללמד אחרים: רב אשי אמר ודאי
צמיען ילמדו. כלומר צללו קושיא
דהך תרי צמיעי ליכא לאוקמי לדרשה
דחנא דמעטי מהכא שומע ואינו מדבר
אלא מלמען ילמדו: דאי סלקא דעתך
מלמען ילמדו. הוא דמשמע ליה
אלמא סבירא ליה לחנא דכיון דלא
מישתעי לא גמיר לנפשיה: וכיון דלא
שמע. און סהדי דלא גמיר וכיון
דחנן^(ז) למען ישמעו פרט למדבר ואינו
שומע ואין סהדי דטעמא משום דלא
גמיר הוא שלא יצין כל מה שאומרים
לפניו למה לי למהדר תו למען ילמדו
פרט לשומע ואינו מדבר כיון דסבירא
ליה דמאן דלא משתעי נמי לא גמיר
מלמען ישמעו ממעט ליה אלא ודאי
סבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי
גמיר ולא מלמען ישמעו ממעט הלך
הדר ומעטיה מלמען ילמדו הלך
ודאי למען ילמדו הוא דדריש: פרט
צבעי קבין. כשתתכו רגליהם נתו
קצ קטן בסוף שוקו ונותנים צו
מוכין וסומך סוף שוקו עליו: א"א
רגלים. אדם שיש לו רגלים: פעמין
בנעלים. אלמא צבעי מנעלים שייכי
פעמים וצמיעיה כתיב שלם פעמים
צמעה יראה כל זכורך וגו': שנקרא
נדיב. על שם שנדבו לצו להכיר
צורא: נדיבי עמים. הם הגרים
המתנדבין מצד העמים לקבל עליהן
עול מלות: והבור רב. משום דרצי
תנחום אמרה נקט לה הכל גצי
שמעתתא דרצי תנחום: אבל נחשים
ועקרבים יש בו. לא היה רק אלא
ממים: דהקביל פניו. יוס טוב היה
שמייב אדם לכבד את רבו צמקלת
פנים כדאמרינן צמקת ראש השנה
(דף נו: וזו) מדוע את הולכת אליו היים
לא חדש ולא שבת (מלבי"ם דף ז):
תלמידך אנו. ואין לנו לדבר צמין:
האמרת. שצמח כמי יתאמרו כל פועלי
און (תהלים זד) ישצמחו שדרכן לנחם:
חטיבה אחת. שצמח אחד שצמח מיוחד
לומר אין כמנון לכך צמנון לאלוה:
ואף

חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא
מדבר ושומה וקטן פטורין אף מן השמחה
הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה
מאי שנא לענין ראיה דפטורין ומאי שנא
לענין שמחה דמחייבי לענין ראיה גמר ראיה
ראיה מהקהל דכתיב^(ז) הקהל את העם
האנשים והנשים והטף וכתוב^(ז) בבא כל
ישראל לראות והתם מולן דכתיב^(ז) למען
ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו
פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט
לשומע ואינו מדבר למימרא דכי לא משתעי
לא גמר והא הנהו תרי אילמי דהו
בשבבותיה דרבי בני בריתיה דרבי יוחנן בן
גודגא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן
דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הו
עיילי ויתבי קמיהו^(ז) ומנידי ברישיהו
^(ז) ומדחשין שפוחתייהו ובעי רבי רחמי עליהו
ואיתסו ואשתכח דהו גמירי הלכתא וספרא
וספרי^(ז) וכולה הש"ס^(ז) אמר מר זוטרא קרי ביה
למען (ז) ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו
הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא
משתעי לא גמר וכיון דלא שמע לא גמר
האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען
ילמדו הוא. אמר ר' תנחום צ חרש באזנו אחת
פטור מן הראיה שנאמר^(ז) באזניהם והאי
באזניהם מבעי ליה באזניהם דכולהו ישראל
הוא צ מנגד כל ישראל נפקא אי מנגד כל
ישראל הוה אמינא אע"ג דלא שמועי כתב
ישמעו נפקא אמר^(ז) רבי תנחום צ חייגר ברגלו
אחת פטור מן הראיה שנאמר^(ז) רגלים והא
רגלים מבעי ליה צ פרט לבעלי קבין והוא
מפעמים נפקא דתניא פעמים אין פעמים
אלא רגלים וכן הוא אומר^(ז) תרמסנה רגל
רגלי עני פעמי דלים ואומר^(ז) מה יפו פעמין
בנעלים בת נדיב צ דרש רבא מאי דכתיב
מה יפו פעמין בנעלים בת נדיב כמה נאין
רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת
נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב
שנאמר^(ז) נדיבי עמים נאספו עם אלהי
אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב
אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר
רב כהנא דרש^(ז) רב נתן בר מניומי משום ר'
תנחום מאי דכתיב^(ז) והבור רק אין בו מים
ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין
בו מים אלא מים אין בו אבל נחשים
ועקרבים יש בו. ת"ר^(ז) מעשה ברבי יוחנן בן
ברוקה ורבי אלעזר (בן^(ז)) חסמא שהלכו

[ב] [מנחות דף קג.].
[ג] [לקמן דף יט.]. יצמית קי.
ערכין יט.]. [ד] סוכה
מט.]. [ה] שנת דף כב.
[ו] מכללה פ' גא פ"ר טו
ואל"ר פ"ק י"ח [תוספתא
סוטה פ"ו]. [ז] נדרות
כ"ה. [ח] נדרות דף ג.
[ט] סוטה מא. [י] דף ד.
[יא] מבייתין פרק א ה"א.
[יב] ועי' עוד תוספות
צמעות ו"ד ד"ה מוטין.
[יג] כאן ובסוטה פרק ג
ה"ד. [יד] [סוטה דף כ.].
[טו] [כ"ה מנסכת סופרים
פ"ה ה"ו].

הגהות הב"ח

(א) גמי אמר מר זוטרא
קרי ביה למען ילמדו
וכי למען ילמדו הוא
דאי ס"ל למען ילמדו:
(ב) תוס' ד"ה גמר ראיה
וכי ולקמן דמרינן. י"צ
וק"ל דהא אטריין כל
דלא תימא נשים פטורין
טפלים לכ"ס ו"ל דה"פ
הא לא חייבין מהקהל
שפיר משמע אף קטן
שלא הגיע לחינוך
דקאמר ליתן שכר
למציאיהם וכיון דאית לן
רעיוא דכל אחרת ק"ו
ושפיר יולף מהקהל אף
גלא הגיע לחינוך וזה
שכחו התוספות ולקמן
דמרינן קטן שהגיע
לחיוך מדכתיב כל ולא
גמרינן מהקהל אף צלל
הגיע לחינוך כיון דאית
ליה ק"ו ואהא חרשו התם
אסמכתא בעלמא הוא
כדמסיק ומהאי ק"ו נמי
פטור צלל הגיע לחינוך
ומסיים החוס' וכי פריך
לקמן דף ד' קודם דיע
מחיוך אסמכתא דרצנן
הוא הוה מצי לאקשויי
לימיר מהקהל אף צלל
הגיע לחינוך: (ז) ד"ה
אלא וכו' לא מצי מפיק
בלאו למען ישמעו
דלא: (ז) בא"ד וגם
איצטרך למען ישמעו
כדאמרינן לקמן:
(ה) ד"ה חרש וכו' אפי'
כמות אחד לכל אחד וכו'
ור' יוסי אומר אפי' און
אחת לכל אחד: (ז) ד"ה
מפעמים וכו' ה"ה
מדאסמכיה רגלים:

גליון הש"ס

תוספות ד"ה חרש
וכי און צ"ל אחד
ואחד. עין יומא דף לו
ע"א וצמעות דף קא ע"ב
תוספות ד"ה ש"מ: ד"ה
מפעמים נפקא וכו'
דמפעמים נפקא. עין
תוס' ר"ה דף ע"א
ד"ה שלמי פסת:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורה אור השלם

(א) הקהל את העם
האנשים והנשים והטף
והטף אשר בשעריך
למען ישמעו ולמען
ילמדו וראו את
אלהיכם ושמרו
לעשות את כל דברי
התורה הזאת:
[דברים לא, כ]

(ב) בבוא כל ישראל
לראות את פני
אלהיך במקום אשר
יקבר הקרא את
התורה הזאת נדר כל
בליב: וישנה כו' (ז)

(ג) ישראל באזניהם: [דברים לא, יא] (ד) שלש רגלים תהיג לי בשנה: [שמות כג, יד] (ה) שלש פעמים בשנה תראה כל זכורך אל פני האדון יי: [שמות כג, יז] (ו) תרמסנה רגל רגלי עני פעמי

מה יפו פעמין בנעלים בת נדיב חמיון וזכך כמו קלאים מעשה יד און: ויש הש"ס ג' כו' (ז) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם כי לאלהים מוגני ארין מאד נעלמו: והה"ס ג' ו' הכנה (תבור רק אין בו קנים: [בראשית מ, כד] (ט) את יי האמרת היום לקיות לך לאלהים וללכת פדך וכו' ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו: ויי האמורה היום לקיות לו לעם כגלה פאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו: [דברים כג, יח] (י) שמוע ישראל יי אלהינו יי אהר: [דברים ג, ז]

יבחר יהוה אלהיכם מכל שבטיכם לשום את-שמו שם לשכנו תדרשו
 וּבַאת שְׁמָהּ: וְהִבַּאתֶם שְׁמָהּ עֲלֵיכֶם וּזְבַחְיֶכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂי תִיכֶם וְאֵת תְּרוֹמַת
 יְדֵיכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבַחְיֶכֶם וּבְכַרְתַּת בְּקֶרְכֶם וְצִאֲנֶכֶם: וְאֶכְלֵתֶם-שָׁם לִפְנֵי
 עֲלֹתֶיכֶם וְנִכְסַת קִדְשֵׁיכֶם, וְיַת מַעֲשֵׂיכֶם, וְיַת אַפְרֹשִׁיכֶם, וְיַת אַפְרֹשֶׁת יְדֹכֶם, וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבַחְיֶכֶם, וּבְכֹרֵי תוֹרֵיכֶם וְעֲנֻכֶם: וְיַתִּיכֶם לְתַמּוֹן, קָדֶם

רס"ג (ה) לשום את שמו שם, להשרות הודו בו.

רמב"ן אזהרה למוחק את השם ולנותן אבן אחת מן המזבח או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישאל נותצין המזבחות, אלא שלא יעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיהם למקדש אבותיהם ליחרב, לשון רש"י. ודברי רבי ישמעאל סמך של אגדה הם, אבל הכתוב כדעת רבותינו אזהרה למוחק את השם, ומפורש במסכת מכות⁹, והא איכא מוחק את השם דלקי ואזהרתיה מהכא, לא תעשון כן לה' אלהיכם. ולשון ספרי¹⁰, מנין לנותן אבן אחת וכו', רבי ישמעאל אומר מנין למוחק אות אחת מן השם שעובר בלא תעשה שנאמר "ואבדתם את שמם לא תעשון כן", רבן גמליאל ברבי אומר וכי תעלה על דעתך וכו'. ודברי רבי ישמעאל אינם במחלוקת¹¹, אבל הם ביאור כי מוחק את השם כנותן אבן מן המזבח, ואם כן יהיה פירוש הכתוב ונתצתם את מזבחותם ואבדתם את שמם מן המקום ההוא, ולא תעשון כן לה' אלהיכם לנתון את מזבחו ולאבד את שמו, אבל תנו כבוד לשמו ולמזבחו, ואל המקום אשר יבחר בו לשום שם מזבח, לשמו תדרשו ותביאו עולותיהם לפניו.

(ה) וטעם לשכנו תדרשו, שתלכו מארץ מרחקים ותשאלו אנה דרך בית ה' ותאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב (ישעיה ב ג), כלשון ציון ישאלו דרך הנה פניהם (ירמיה ג ה). ובספרי¹², תדרשו, דרוש על פי הנביא, יכול תמתין עד שיאמר לך נביא תלמוד לומר: לשכנו תדרשו ובאת שמה, דרוש ומצא ואח"כ יאמר לך נביא, וכן אתה מוצא בדוד וכו'¹³. ועל דרך האמת לשכנו תדרשו, לכבודו תדרשו, ובאת שמה, לראות את פני האדון ה' אלהי ישראל¹⁴, וממנו אמרו חכמים שכונה¹⁵.

(ו) מעשרתיכם, "מעשר בהמה ומעשר שני לאכול לפני מן המחיצה. ואת תרומת ידכם, אלו הביכורים שנאמר בהם ולקח הכהן הטנא מידך (להלן כו ד)", לשון רש"י מדברי רבותינו. ועל דרך הפשט יזכיר הכתוב העולות והזבחים שחייב לאוכלן שם במחיצה לפני ה', והזכיר גם כן שיביא שם המעשר והתרומה שיתן אותם לכהנים וללוויים משרתי המקדש וישמחו גם הם עמכם ועם בתיכם, כענין שנאמר הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בכיתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די (מלאכי ג י). וכן יסדו בבית שני בתרומה

9 כב א. 10 סא. 11 ראה מש"כ בזה הרא"ם והגור אריה ודברי דוד. 12 סב. 13 זכור ה' לרוד את כל עונותי אשר נשבע לה' וגו' עד אמצא מקום לה' (תהלים קלב ב-ה — ספרי). ולא המתין עד שבא אליו נביא, ולמד ממה שכתוב לשכנו תדרשו, שהורשה היא מה שחוקר בעצמו למצוא את הדבר, וזה שאמר דרוש ומצוא, למד להם שלא יגלה ה' סודו על ידי נביאיו להודיעם מקום הנבחר רק אם ישתדלו בזה וידרשו אחריו, ואז יערה עליהם רוח ממרומים אחרי ההכנה הראויה (מלבי"ם). 14 שמות לד כג. 15 ראה רמב"ן שמות כג טו.

(ה) לשכנו תדרשו, זה משכן שילה²⁶.

(ו) וזבחיכם, שלמים של חובה²⁷. מעשרתיכם, מעשר²⁸ בהמה ומעשר שני לאכול לפני מן החומה. תרומת ידכם, אלו²⁸ הבכורים שנאמר בהם: ולקח הכהן הטנא מידך (להלן כו ד). ובכרת בקרכם, לתתם לכהן ויקריבם שם.

26 [כ"ה ע"פ המבואר בספרי סח, וראה להלן פסו"י-יא]. 27 ראה ספרי סג. 28 ספרי שם.

רש"י

רק אל המקום שישום שמו. לשום את שמו, כמו אזכיר את שמי (שמות כ כ). לשכנו תדרשו, והוא הארץ²². והטעם, מקום משכן כבודו.

(ז-ח) ואכלתם שם, הכהנים והלוויים²³. ואתם לא תעשון ככל

22 הארץ שבה שוכן כבודו במשכן. מעין כך: ולך לך אל ארץ המוריה (כראשית כב ב). 23 בדרך קצרה, מה שיפרש בהמשך. פסוק יז: מעשר דגנך — עם הלויים ידבר. גם עם ישראל כמעשר שני על דעת רבים. ובכורות בקרך וצאנך — עם הכהנים ידבר, יד כג: ובכורות בקרך — יאכלם מי שהוא ראוי לאכלם.

וגדעו נוטל מה שגדעו¹⁵, היינו תגדעון, אבל פסיליהם שנפסל חזקוני כולו בתלוש ישרף. דבר אחר: ליתן כאן וכאן גדיעה ושריפה, שאם ישרפנו בלא גדיעה שמא לא ישרפנו כולו, ואם יגדענו בלא שריפה הרי יעמידנו. ואשריהם תשרפון באש, ע"י¹⁶ שארץ כנען היתה מוחזקת להם לישראל מאת הקדוש ברוך הוא, ובשעה שאמרו בעגל: אלה אלהיך ישראל (שמות לב ד), אוו לאלוהות הרבה, ונעשו כל העבודות כוכבים שבארץ כנען משל ישראל, ועבודות כוכבים של ישראל אין לה ביטול עולמית. ואבדתם את שמם, כמו שמצינו: מוסכות שם (במדבר לב לח).

(ד) לא תעשון כן, לזבח¹⁷ להקדוש ברוך הוא בכל מקום.

(ה) כי אם אל המקום אשר יבחר, לא פ"י המקום, לפי שהשכינה שרתה בכמה מקומות, כמו: לגלגל, שילה, נוב וגבעון, ובית עולמים, וחייב אדם לשנות לתלמידו דרך קצרה¹⁸.

(ז) ואכלתם שם, כהנים ולויים¹⁹. אתם ובתיכם, לא נאמר "והלוי", לפי שפרשה זו נאמרה לענין קודם שנתחלקה הארץ,

15 ע"י ע"ז מח א. וראה בכור שור. 16 שם נג ב. 17 [רש"י"ם ובכור שור]. 18 פסחים ג א. 19 ראב"ע.

עבודה זרה, ושלא תעשו כמותם לאל יתעלה להקריב לפניו ספורנו בכל מקום, ושיהיה לכם מקום מיוחד להקריב לפניו, אותו המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם... לשכנו, להיות שם משכן שמו, והוא שילה⁴, או בית עולמים. תדרשו, אל אותו המקום הנבחר תדרשו להשתחוות ולהקריב, כענין "אליו גויים ידרשו" (ישע"י יא י). ובאת שמה, לא שיבא משכן שמו אליכם בכל מקום, כמנהג עובדי עבודה זרה לאלהיהם.

4 רש"י, ע"פ ספרי.

מדע. הלכות עבודת כוכבים פ"א פ"ב

פ"א ג וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. כמב הראב"ד א"ל יש אגדה וכו' מנין עק"ב עכ"ל. ואגדה זו היא ספ"ג דלדרים [ל"ב]. והגהות כתבו בשם הרמ"ך שאפשר לקיים זה חזק דבן שלם שנים היה כשהחמיל לחשוב ולשועט במחשבתו להכיר בוראו אבל כשהיה בן ארבעים השלים להכירו. ורבינו כתב העיקר שהוא גמר ההיכר דהיינו כשהיה בן ארבעים. וז"ל שהיה גורם ר' יוחנן ורבי חנינא דלמתי תרוייהו בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו ולא בן מ"ה כמו שהוא בספרים: והיה מהלך וקורא וכו' עד שהגיע

לארץ בניען. כמב הראב"ד ותמה אני וכו' עד שגם אברהם ושיבר כלמי אביו עכ"ל. מ"ש לפי שהיו מתחנאים מהם אלה עטנה שהרי נמרוד וכל מלכותו צפרקסיה היו עובדים אללמים וכו' אדם היו מוכרים אללמים בחניות כמ"ש חו"ל שהיה מוכר ללמים. ולענין המימה שמה יש לומר דמעיקרא ליתא שאברהם היה בגלגל וסע ועבר היו בלךך כענין וסע לא שיבר אברהם אללמים אלא שהיה קורא ומכיר אמונת היסוד וסע ועבר היו מודיעים דין ה' לתלמידים אבל לא מתעורר לקרוא ולהכיר כמו אברהם ועל כן גדלה מעלתו ביותר: ואלפיו

או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני בכך וכך והודיע להם דרך עבודתו ועשו כך ואל תעשו כך. ופשט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות בעבודות משונות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות. וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עין ושל אבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולהשבע בשמה. והחכמים שהיו בהם כגון כהניהם וכיוצא בהן מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגלגלם ולדמותן אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר. ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו: [א] וכיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נזהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו. כי אי אפשר שיסבב את עצמו. ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים המפשיים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננו הנכונה. וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע שכל העולם מועים ודבר שגורם להם למעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד

השנת הראב"ד
 *ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. א"ל ותמה אני שגם שנים שאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי מנין עק"ב:

שאבד האמת מדעתם. [ב] *ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים. וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרץ. והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד. *והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ בניען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם. וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבעות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה וחרב בו ספרים והודיעו ליצחק בנו. וישב יצחק מלמד ומוהיר. ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו. ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם. וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה'. עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות. ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים. וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחזרין בני יעקב למעות העולם ותעיותן. ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלוהו. כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה:

השנת הראב"ד
 *והיה מהלך וקורא וכו' עד שהגיע לארץ בניען שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם. א"ל ותמה אני שגם שנים שאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי מנין עק"ב:

א עיקר הצווי בעבודת כוכבים שלא לעבוד את מכל הברואים לא מלאך ולא גלגל ולא כוכב ולא אחד מארבעה היסודות ולא אחד מכל הנבראים מהן *ואע"פ שהעובד יודע שה' הוא האלהים והוא עובד הנברא הזה על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה הרי זה עובד כוכבים. וענין זה הוא שההורה תורה עליו ואמרה ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש וגו' אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים. כלומר שמה תשוש בעין לבך תראה שאלו הן המנהיגים את העולם והם שחלק ה' אותם לכל העולם להיות חיים והווים ואינם נפסדים כמנהגו של עולם ותאמר שראוי להשתחוות להם ולעובדן. ובענין

הגהות מיימוניות
 ג [א] הנה נזכר לקיים גם דברי ריש לקיש דאמר בן שלש שנים היה כדלקמן בתנהו שהוא מינה משהתחיל לשוטט במחשבתו ולהשוב בבוראו כדי לקיים דרש דעק"ב כדלקמן ע"כ: [ב] כרבי יוחנן ורבי חנינא דאמרו תרוייהו בן מ"ה שנה הכיר אברהם את בוראו ולא כרש לקיש דאמר בן שלש שנים שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי מנין עק"ב כר' אבא וכן אמר רבי אמי כר' אבא בשילוחו נדרים כר"ל ולפיכך סבורני שיש להיות כתוב בעמוד בן מ"ה שנה כאשר הגהתי וכן כתב ה"ר אלעזר בן ר' יביק בשורש קדושת התורה, ע"כ:

מגדל עז
 כתב הראב"ד יש אגדה בן שלם שנים וכו' מנין עק"ב, עכ"ל: ואני אומר האמת כי שמיאן נמצאת אוח בנות ור"מ ז"ל כתב כאן הקרינה אלא דעת המנין הפשוטה ושל שלם שנים קבלנו זה סוד נעלם וכן בגנין עולם: כיון שהביד וכו' עד אל עולם. נמדרש:
 וכתב הראב"ד אני תמה וכו' עד שגם אברהם ושיבר כלמי אביו, עכ"ל: ואני אומר אף היו בני דין מתחנאין מנס והיה שם המלך קורא נמרוד לפי שהממיר בני דורו והיה עושין בני רמה ולא הוטל לקרוא בשם ה' וכפי מרגמו ואמרו ז"ל שהיו מברכים עליהם לנאמן בן וזאת כי אפילו ישראל שקבלו התורה כשפרטו ויפקו על בניי תחבא ומנשה וישראל הרשעים היו עושים בני רמה ולא היו שומעים מן הנביאים והנדיקים אשר ביהם ואע"פ שהיו ערבים זה בזה ולא היו מתחנאים מהם וכל שכן בנחום זמן אלא ודאי אין לומר לרחוק עלמנו אלא נאמר שהיו מוחים בקרובים שלהם ותלמידים אבינו ע"ה שידע עלמנו לנפשו וישים אומר בראשו ועל כן יתן חסד לאברהם תולדות השמים והארץ בהכרסם באברהם והה"א קטנה כאשר יתיה נאמנת מעולם ועד עולם והסוד נעלם: וכוון שהיו העם מתקבצים עד סוף הפרק. לכו מפורז בהגדות ועמדרשות כמנהג מקומות עבודת הכבוד ואל תהפך אשר עשו בחזק וכמו שאמרו ז"ל בירק חל מתיב וכו' עד שאמרו נתמסר ע"ז גמירי ע"ז לאברהם אבינו ארבע מאה פרוקי הוה ושיבת אליעזר בעניו גדולה משיבתו:
 פ"ב א ב עיקר הצווי עד ומה מעשה. ומקמו נמדרש ומקמו מפי הקבלה שקבל לא שקרא בספרי מירוס וכיוצא בהן חלילה לו כד"ן:

בתוספתא
 וכו' ע"ה שידע עלמנו לנפשו וישים אומר בראשו ועל כן יתן חסד לאברהם תולדות השמים והארץ בהכרסם באברהם והה"א קטנה כאשר יתיה נאמנת מעולם ועד עולם והסוד נעלם: וכוון שהיו העם מתקבצים עד סוף הפרק. לכו מפורז בהגדות ועמדרשות כמנהג מקומות עבודת הכבוד ואל תהפך אשר עשו בחזק וכמו שאמרו ז"ל בירק חל מתיב וכו' עד שאמרו נתמסר ע"ז גמירי ע"ז לאברהם אבינו ארבע מאה פרוקי הוה ושיבת אליעזר בעניו גדולה משיבתו:

שכתוב בהן (קהלת יב א) עד אשר לא יבואו ימי הרעה.

וה' ברך את אברהם בכל. (ב"ר נט ז) ר' יחודה אומר שנתן לו נקבה, אמר ר' נחמיה עיקר ביתו של מלך לא כתיב בו ברכה אלא וה' ברך את אברהם בכל שלא נתן לו נקבה כל עיקר. ר' לוי אמר תלת שהשליטו ביצרו, ועשה ישמעאל תשובה בימיו, ולא חסר קילרין (אוצר בלי יח) שלו כלום, ר' לוי בשם רבי חמא בר חנינא שלא חזר ונסה אותו.

קד. רבי חמא בר חנינא אמר (יומא כח ע"ב) מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם שנאמר (שמות ג טז) לך ואספת את זקני ישראל, במדבר ישיבה עמהם שנאמר (במדבר יא טז) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, אברהם זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ואברהם זקן. יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר (בראשית כז א) ויהי כי זקן יצחק, יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר (שם מח י) ועיני ישראל כבדו מזקן, אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה שנאמר (כז, ב) ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו, מהו המושל בכל אשר לו המושל בתורת רבו, הוא דמשק אליעזר שדולה ומשקה תורת רבו לאחרים. ואברהם זקן זה אחד משבעה מופתים (כתוב ברמז ע"ז).

קה. (ב"מ פז ע"ב) עד אברהם לא הוה זקנה [מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק] אתא אברהם ובעי רחמי והווי זקנה שנאמר ואברהם זקן, עד דאתא יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב ובעי רחמי והווי חולשא שנאמר (בראשית מח א) ויאמר ליוסף הנה אביך חולה, עד דאתא אלישע לא הווי קצירא דאתפח אתא אלישע ובעי רחמי שנאמר (מ"ב יג יד) ואלישע חלה את חליו וכו' ושלשה חלאים חלה וכו'.

(ב"ר סה ט) ואית דמפקין לה בהאי לישנא אברהם תבע זקנה אמר לפניו רבונו של עולם אדם ובניו נכנסין למקום אחד אין העולם יודעין למי יכבד ומתוך שאתה מעטרו בזקנה ושיבה אדם יודע למי מכבד, א"ל הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך הוא מתחיל מתחילת הספר ועד כאן אין בו זקנה וכיון שעמד אברהם אבינו נתן לו זקנה הדא הוא דכתיב ואברהם זקן. יצחק תבע יסורין אמר לפניו רבונו של עולם אדם מת בלא יסורין מדת הדין מתוחה כנגדו ומת (בב"ר אינו), ואם את מביא עליו יסורין אין מדת הדין מתוחה כנגדו, א"ל הקב"ה חייך דבר טוב תבעת

וכל מרבית ביתך ימותו אנשים, אמרו לו ר' התפלל עלינו, אמר להם לכו וטפלו בצדקה ואתם זוכים לזקנה דכתיב עטרת תפארת שיבה, מהיכן היא מצויה בדרך צדקה, ממי את למד מאברהם על ידי שנאמר בו (בראשית יח יט) ושמרו דרך ה' לעשות צדקה, זכה לזקנה שנאמר ואברהם זקן.

(ב"ר נט ב) עוז והדר לבושה (משלי לא כה), עוז והדר לבושה של תורה, ותשחק ליום אחרון אימתי משחקת ליום אחרון מתן שכרה לעתיד לבא, ממי אתה למד מאברהם על ידי שכתוב ושמרו דרך ה' וגו' זכה לזקנה שנאמר ואברהם זקן. (משלי ג טז) אורך ימים בימינה לעתיד לבוא, בשמאלה עושר וכבוד בעולם הזה, אפילו שהיא באה להשמאיל לאדם עושר וכבוד, ממי אתה למד מאברהם על ידי שכתוב בו וכו'.

(ב"ר נט ה) יפיפית מבני אדם (תהלים מה ג), נתיפית בעליונים שנאמר (ישעיה לג ז) אראלם צעקו חוצה, נתיפית בתחתונים (בראשית כג ו) נשיא אלהים אתה בתוכנו, על כן ברכך אלהים לעולם וה' ברך את אברהם בכל. (תהלים כד ג) מי

יעלה בהר ה' זה אברהם, ומי יקום במקום קדשו זה אברהם שנאמר (בראשית יט כז) וישכם אברהם בבקר אל המקום, נקי כפים (שם יד כג) אם מחוט ועד שרוך נעל, ובר לבב (שם יח כה) חלילה לך מעשות כדבר הזה, אשר לא נשא לשוא נפשו זה נפשו של נמרוד, ולא נשבע למרמה (שם יד כב) הרמותי ידי אל ה', ישא ברכה מאת ה' וה' ברך את אברהם בכל. אברהם היה מברך את הכל שנאמר (שם יב ג) ונברכו בך כל משפחות האדמה ומי מברך את אברהם הקב"ה שנאמר וה' ברך את אברהם בכל, משה נסן של ישראל (שמות יז ב) מה תריבון עמדי מה תנסון את ה', ומי הוא נסו של משה הקב"ה שנאמר (שם טו) ויקרא שמו ה' נסי, דוד רועה של ישראל שנאמר (ש"ב ה ב) אתה תרעה את עמי את ישראל, ומי הוא רועה של דוד הקב"ה שנאמר (תהלים כז א) ה' רועי לא אחסר, ירושלים אורו של עולם שנאמר (ישעיה ס ג) והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך, ומי הוא אורו של ירושלים הקב"ה שנאמר (שם יט) והיה ה' לך לאור עולם.

ואברהם זקן בא בימים. (ב"ר נט ו) זקן זה שקנה שני עולמים, יש לך אדם שהוא בזקנה ואינו בימים בימים ואינו בזקנה אבל כאן זקנה כנגד ימים וימים כנגד זקנה. בא בימים בא בדיופלין (כפל לשון לעז כלומר עוה"ז ועוה"ב), ר' ברכיה אמר בא בפילון (מקום ישר) מפולש לחיי העולם הבא, אמר ר' יצחק בא באותן הימים

כהנים וגו' ושם נעלה ונראה לפניך בשלש פעמי רגלינו וגו',
דלכאורה הרי זו חזרה על הבקשה הקודמת של והביאנו לציון ברנה
וגו', אלא שקודם היתה זו בקשה על התכלית של הקרבת הקרבנות,
וכאן הבקשה היא על התכלית של ראית פנים והעליה לרגל וקיומם
של חובות הרגל וא"ש (בשם הגרמ"ש שליט"א).

ואין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחות לפניך

ועד"ז? בתפלת "מלך רחמן": ושם נעלה ונראה ונשתחוה
לפניך. ולכאורה אין מן הצורך להזכיר את העליה וסגי בהזכרת
הראיה שהיא העיקר. אכן לקושטא דמילתא העליה אינה אך הכשר
והכנה למצות ראית פנים בעזרה אלא שהיא מצוה בפ"ע ותכלית
לעצמה. ויעוין לשון הרמב"ם בסה"מ מ"ע כ' במצות בנין בית
הבחירה: "ואליו תהי' ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל
שנה". והרי שזו עצמה מן התכלית של ביהמ"ק שיהיה מקום לילך
ולעלות אליו. וכ"ה בריטב"א (סוכה כ"ה א' ד"ה ובלכתך) דעליה
לרגל אינה בגדר הכשר מצוה וכשאר הולך לדבר מצוה אלא שהמצוה
היא בהליכה עצמה וחשיב דעוסק במצוה ממש עיי"ש. וכן הוא
מבואר בלשון הגמ' (פסחים ח' ב'): "מפני מה אין פירות גינוסר
בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא
לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו נמצאת עליה שלא לשמה
כיוצא בו מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כדי שלא יהו עולי
רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דיינו
נמצאת עליה שלא לשמה". ויסוד הדבר בקרא (שמות ל"ד כ"ד):
כי אוריש וגו' ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני
ה' אלקיך שלש פעמים בשנה (ויעו"ש בגמ' פסחים שדרשו מהאי
קרא דכל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושאין לו קרקע אינו עולה
לרגל, ואף כאן ההדגשה על העליה). ומשום כך שפיר נזכרת היא
העליה בנוסף להזכרת הראיה שהרי היא עיקר לעצמו וכאמור.

והנה אמרו בגמ' (חגיגה ג' א'): דרש רבא מאי דכתיב "מה יפו
פעמך בנעלים בת נדיב" כמה נאין רגליהן של ישראל

בשעה שעולין לרגל "בת נדיב" בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב (ופירש"י על שם שנדבו לכו להכיר את בוראו) שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם אלקי אברהם ולא אלקי יצחק ויעקב אלא אלקי אברהם שהיה תחילה לגרים. ולמדים אנו דהשם אשר כנסת ישראל נקראת בו בשעת העליה לרגל הוא "בת נדיב - בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב". וצ"ב ביחוד השם הזה לזו העת. אכן שם זה משתייך באמת במסוים לבחינה הזו של העליה לרגל שהיא מצוה בפ"ע ותכלית לעצמה וכאמור.

וביאור הדבר דהנה ענינה של המצוה הוא עצם החתירה והדרישה החיפוש והטיפוס ("דער זיך דראפפֿען") הצמאון והכמיהה ההשתוקקות והשאיפה "צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי מתי אבוא ואראה פני אלקים" (תהילים מ"ב ג' ועיי"ש פירש"י לעלות לרגל) שאמנם זו היא תכלית לעצמה. ועיין רמב"ן פ' ראה (דברים י"ב ה') דכתב אהא דכתיב: לשכנו תדרשו וכאת שמה, וז"ל: וטעם לשכנו תדרשו שתלכו מארץ מרחקים ותשאלו אנא דרך בית ה' ותאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב. וכבר נודע להעיר משמיה דמרנא החזו"א זצוקללה"ה כי לערי מקלט מכוונות היו הדרכים, ומקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי למצא הדרך, כדכתיב "תכין לך הדרך" ודרשו ז"ל עשה לך הכנה לדרך (עיינן מכות ט' ב' י' ב') ואילו לביהמ"ק לא היו הדרכים מכוונות עד שצריכים לשאול אנא דרך בית ה'. אכן ענינו של דבר הוא כאמור, שעצם החיפוש והחטוט הדרישה והשאלה "אנא דרך בית ה'" הוא מעיקרה של מצות העליה, "לשכנו תדרשו". בחינה זו של העליה היא היא היופי של מה יפו פעמיך בנעלים "רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל" [וכבר עמדו במשמעות חיבת "בנעלים", דהמכוון הוא להליכה והעליה עד הכניסה להר הבית כשהם במנעליהם (דכשבאים להר הבית שוב אין מנעלים ברגליהם דינא הוא דלא יכנס אדם להר הבית במנעלו משום מורא מקדש, עיין ברכות נ"ד א'), והיינו כאשר אין עדיין את הרגשת הדרוממות ואין רואים עדיין את "הקדושה הגדולה" של ביהמ"ק "כהנים בעבודתם ולוים בשירם ובזמרים" (כלשון התוס' ב"ב כ"א א' יפו אל

כד קובץ ביאורים לתפילות שלש רגלים

ד"ה כי) ואך הלב דרוך בציפיה עמוקה "מתי אבוא ואראה" והרגלים מהלכות מתוך אמונה ובטחון בהבטחתו ית' כי לא יחמוד איש את ארצם, שעל פעמי רגלים אלו אומר הכתוב "מה יפו"ן].

בשעה זו של גילוי היופי הזה של כנסת ישראל, קרויה היא בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב "שנדכו לבו להכיר את בוראו". וענינו של דבר הוא דהנה הובא לעיל אהא דאי' במדרש וברמב"ם דבן מ"ח הכיר אברהם את בוראו (וכאשר כ' בהגהות מימוניות דהגירסא בד' הרמב"ם היא בן מ"ח כדאי' במדרש, ובכס"מ כנ"ל כ' איפכא, דהגירסא במדרש היא בן ארבעים כפי הגירסא בד' הרמב"ם לפנינו), דכ' בהגה"מ ובכס"מ דאין סתירה מד' המדרש והרמב"ם לד' הגמ' בנדרים דבן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, דהכונה היא שכשהתחיל לחשוב ולשוטט במחשבתו להכיר את בוראו היה בן שלש שנים וכשהיה בן מ"ח (או בן מ') השלים להכירו. ונמצא דמ"ה (או ל"ז) שנה עסק אברהם אבינו בחיפוש ובדרישה להכיר את בוראו עד שזכה למדרגתו השלימה. כל אותן שנים היו **שנות עליה** בלתי פוסקת וטיפוס בלתי פוסק בהר ה' ("מי יעלה בהר ה'") זה אברהם, ילקוט פ' חיי שרה רמז ק"ג). והוא ענין יחוד השם הזה של "בת נדיב - בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב" לעת הזו של העליה לרגל, שבשעה זו של העליה לרגל מעמידה כנסת ישראל את עצמה באותו נתיב של עליה אשר צעד אברהם אבינו בדרך עלייתו בהכרת הבורא, והיא נחתמת באותו חותם של נדיבות "שנדכו לבו להכיר את בוראו". ואין אִנְחָנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחות לפניך.